

Organizata për Siguri dhe Bashkëpunim në Evropë
MISIONI NË KOSOVË

Pavarësia e gjyqësorit në Kosovë:
Dimensionet Institucionale dhe Funksionale

Janar, 2012

Mohim përgjegjësie:

Versioni i këtij publikimi në gjuhën angleze është versioni zyrtar. Gjitha versionet e këtij publikimi në gjuhët tjera janë përkthim nga versioni origjinal në anglisht, si dhe nuk janë dokumente zyrtare.

PËRMBAJTJA

PËRMBLEDHJE EKZEKUTIVE	4
I. HYRJE.....	5
A) Konteksti.....	5
B) Fushëveprimi i raportit.....	7
C) Metodologjia	8
II. PARIMET UDHËHEQËSE DHE KORNIZA LIGJORE	9
A) Burimet ndërkombëtare	9
B) Burimet vendore.....	11
III. PAVARËSIA INSTITUCIONALE/ORGANIZATIVE.....	13
A) Emërimi dhe përzgjedhja e personave për funksione gjyqësore.....	13
B) Siguria e mandatit gjyqësor	14
C) Procesi i riemërimit.....	15
D) Përbërja e KGJK-së	19
E) Pagat	20
IV. PAVARËSIA FUNKSIONALE.....	20
A) Dhuna fizike, kërcënimet, frikësimi	20
B) Lëndët politikisht të ndjeshme dhe të profilit të lartë	24
C) Ndërhyrja e ekzekutivit në nivelin funksional	27
V. PËRFUNDIMET	30
VI. REKOMANDIMET	31

LISTË E SHKURTESAVE DHE AKRONIMEVE

KiE	Këshilli i Evropës
DiD	Departamenti i Drejtësisë i UNMIK-ut
KE	Komisioni Evropian
KEDNJ	Konventa Evropiane për Mbrojtjen e të Drejtave dhe Lirive Themelore të Njeriut
GjEDNJ	Gjykata Evropiane për të Drejtat e Njeriut
BE	Bashkimi Evropian
EULEX	Misioni i Bashkimit Evropian për sundimin e ligjit
PKDNj	Paneli këshillëdhënës për të drejtat e njeriut
“ICO”	Zyra Civile Ndërkombëtare
PCN	Përfaqësuesi civil ndërkombëtar
PNDKP	Pakti Ndërkombëtar për të Drejtat Civile dhe Politike
KPGjP	Këshilli i Pavarur Gjyqësor dhe Prokurorial
KFOR	(NATO) Forcat në Kosovë
KGjK	Këshilli Gjyqësor i Kosovës
IGjK	Instituti Gjyqësor i Kosovës
SMSL	Seksioni për Monitorim të Sistemit Ligjor
NATO	Organizata e Paktit Veri-atlantik
OSBE	Organizata për Siguri dhe Bashkëpunim në Evropë, Misioni në Kosovë
PSSP	Përfaqësuesi Special i Sekretarit të Përgjithshëm të OKB
DUDNJ	Deklarata Universale për të Drejtat e Njeriut
“UNMIK”	Misioni i Administratës së Përkohshme të Kombeve të Bashkuara në Kosovë
“USAID”	Agjencia e Shteteve të Bashkuara për Zhvillim Ndërkombëtar

PËRMBLEDHJE EKZEKUTIVE

Pavarësisht përmirësimeve pas fillimit të reformave thelbësore të gjyqësorit në Kosovë, problemet lidhur me pavarësinë e gjyqësorit vazhdojnë të kenë ndikim negativ në sundim të ligjit dhe qasjen në drejtësi në Kosovë. Zhvillimet thelbësore në vitet e kaluara kanë përfshirë rikonfigurimin e Misionit të Administratës së Përkohshme në Kosovë (UNMIK) në vitin 2008 dhe me zbarkimin pasues të Misionit të Bashkimit Evropian për sundim të ligjit (EULEX), si aktor kryesor ndërkombëtar në sektorin e drejtësisë dhe miratimi i një varg ligjesh nga Kuvendi i Kosovës që ndikojnë direkt në funksionet gjyqësore. Veç kësaj, i tërë gjyqësori është riemëruar pas një procesi të thuktë të verifikimit të udhëhequr nga ndërkombëtarët. Derisa këto reforma padyshim po e çojnë gjyqësorin në drejtimin e duhur, pavarësia gjyqësore mbetet e sfiduar në shumë fronte.

Zhvillimet pozitive përfshinin hapa të konsiderueshëm në drejtim të sigurimit të mirëqenies materiale të profesionistëve gjyqësorë, si dhe duke e shtuar sigurinë e mandatit të tyre sipas ligjit të ri për gjykatat. Gjithashtu, për sa i përket procedurës së (ri)emërimit, procesi i verifikimit i 2010-ës që e përfshiu tërë institucionin mund shihet si pozitiv në përgjithësi, ndonëse refuzimi i disa kandidatëve të verifikuar nga ana e Këshillit Gjyqësor të Kosovës (KGJK) dhe Zyrës së Presidentit të Kosovës për arsye të panjohura kishte efekt të dëmshëm në proces, në veçanti nga aspekti i perceptimit të publikut për procesin. Perceptimi publik i pavarësisë së gjyqësorit gjithashtu kishte pësuar rënie, pjesërisht si pasojë e faktorëve kulturorë, përfshirë qasjen shumë të lehtë të publikut në akterët e gjyqësorit, si dhe pjesërisht si rrjedhojë e sigurimit të dobët dhe mungesës së rreptësisë në respektimin e normave.

Një tjetër shqetësim është se përbërja e përgjithshme e KGJK-së nuk i përmbush plotësisht standardet ndërkombëtare edhe pas reformave të fundit, posaçërisht sepse vetë gjyqtarët zgjedhin një përqindje të pamjaftueshme të anëtarësisë së saj. Periudha provuese prej tre vjetësh e përcaktuar me Kushtetutë për gjyqtarët e ri i vendos ata në pozitë të pabarabartë me kolegët e emëruar më parë dhe ngrit pyetje përkitazi me standardet dhe kriteret në bazë të së cilave vazhdoen kontratat e tyre.

Gjyqësori vazhdon të përballet me rastet e profilit të lartë, në veçanti ato që lidhen me krimin e organizuar, krimet e luftës dhe/ose personave me ndikim. Ndonëse EULEX-i është duke asistuar në këtë drejtim, mandati i tyre është i kufizuar. Gjyqësia vendore do të duhet të marrë qëndrim të vendosur për të siguruar pavarësinë e tyre dhe t'i gjykojë ato raste në mënyrë të duhur, si dhe për të fituar respektin e merituar për institucionin karshi ndikimit jo të duhur. Gjithashtu, KGJK duhet të përgjigjet zëshëm sulmeve ndaj individëve dhe institucionit, si dhe të kërkojë reagime të ngjashme nga legjislatura dhe ekzekutivi.

Pavarësisht nga këto sfida, perspektiva për pavarësinë e gjyqësorit është pozitive. Reformat strukturore bashkë me procesin e verifikimit i kanë siguruar gjyqësorit mundësinë e ripohimit të pavarësisë si në nivel individual ashtu dhe në atë institucional.

I. HYRJE

“Gjithkush gëzon njëlloj të drejtën për një proces gjyqësor objektiv e publik para një gjykate të pavarur e të paanshme, në përcaktimin e të drejtave dhe detyrimeve të veta dhe për vendimin mbi çfarëdo lloj akuze penale.”

Neni 10, Deklarata Universale e të Drejtave të Njeriut (DUDNj)

Ky raport adreson çështjen e pavarësisë së gjyqësorit në Kosovë, një çështje që vazhdon të ketë ndikim në sundimin e ligjit, qasjen në drejtësi dhe ushtrimin e barabartë të të drejtave të njeriut. Raporti vlerëson situatën aktuale të sistemit të gjyqësorit në Kosovë karshi zhvillimeve të rëndësishme që janë bërë viteve të fundit, si identifikon problemet e mbetura që duhet të trajtohen, si dhe ofron rekomandime për to.

Neni dhjetë i DUDNj-së¹ e përcakton një parim të njohur mirë të të drejtave të njeriut, një parim kaq bindës sa që jo vetëm DUDNj por çdo instrument rajonal i të drejtave të njeriut dhe shumica e kushtetutave në botë e kanë kthyer në ligj.² E drejta në gjykim të drejtë nga një tribunal i pavarur dhe i paanshëm është gurthemel për sistemet e qeverisjes të bazuar në sundim të ligjit.³ Parimi i pavarësisë së gjyqësorit është i drejtpërdrejtë; ai kërkon që gjykatat të jenë të paanshme në vendosje të çështjeve, të jenë pa kufizime, ndikim të pavend, shtytje, trysni, kërcënime apo ndërhyrje. Pavarësia e gjyqësorit është një parim veçanërisht i rëndësishëm i të drejtave të njeriut aty ku individët i kundërvihen shtetit dhe autoritetit të tij. Aty ku është i vendosur, publiku në përgjithësi ka besim në aftësinë e sistemit gjyqësor që ta kryej rolin e një arbitri në mosmarrëveshjet e asaj shoqërie. Efektet pozitive të gjyqësorit të pavarur janë të shumta. Për shembull, si i tillë ai i jep shtytje sigurisë si në marrëdhëniet afariste ashtu dhe në ato personale duke iu siguruar palëve në konflikt rezultate të drejta dhe të pritshme. Prandaj, ai promovon, *ndër të tjera*, stabilitet, zgjidhje paqësore të kontesteve, si dhe zhvillim ekonomik.

A) Konteksti

Siç ndodh në shumicën e shoqërive në tranzicion dhe në ato që përballen me efektet pas konfliktit, gjyqësori në Kosovë ka qenë nën trysni të jashtëzakonshme. Ai

¹ Shih nenin 10, Deklarata Universale për të Drejtat e njeriut (DUDNj), Rezoluta 217A (III) e Asamblesë së Përgjithshme të OKB-së, 10 dhjetor 1984.

² Shih nenin 6, Konventa Evropiane për Mbrojtje të Drejtave dhe Lirive Themelore të Njeriut (KEDNj), ETS 5, e hapur për nënshkrim më 4 nëntor 1950, ka hyrë në fuqi më 3 shtator 1953; shih gjithashtu nenet 8-10, Konventa Amerikane për të Drejtat e Njeriut (1969), dhe neni 7, Karta Afrikane për të Drejtat e Njeriut dhe të Popujve (1981). Për kushtetuta shih Gerhard Robbers, “*Encyclopaedia of World Constitutions*” (*Enciklopedi e Kushtetutave të Botës*), (Nju Jork: Fakte mbi publikuesit e dosjeve, ‘Infobase Publishing, 2007’).

³ Pavarësia është thelbësore si për sundimin e ligjit ashtu dhe për gjykimin e drejtë me që e mbush boshllëkun ndërmjet një numri parimesh të të drejtave të njeriut të lidhura me gjyqësorin dhe zbatimin e tyre. Shih Preambulën, Parimet Themelore për Pavarësinë e gjyqësorit (Parimet themelore), të miratuara në Kongresin e shtatë të Kombeve të Bashkuara për parandalimin e krimit dhe trajtimin të kryerësve të veprave. Më vonë e miratuar nga Asambleja e Përgjithshme e Kombeve të Bashkuara, rezolutat 40/32 dhe 40/146 të APKB (1985). Në dispozicion në adresën: <http://www2.ohchr.org/english/law/indjudiciary.htm> (shikuar më 22 gusht 2011).

ballafaqohet me një mori sfidash komplekse dhe serioze duke përfshirë ngarkesë të madhe të lëndëve, krim të organizuar të rrënjosur, konteste pronësore të ndërlikuara, trashëgimi të një ndikimi të fuqishëm të ekzekutivit, krime ndëretnike, pretendime për korrupsion, një ngarkesë të mundimshme me raste të krimeve të luftës, dhe infrastrukturë të dobët, sa për t'i numëruar ato më të theksuarat.⁴ Angazhimet për t'i adresuar këto sfida nga aktet e ndryshme, vendorë e ndërkombëtarë, e kanë vënë gjyqësorin në një gjendje thuajse konstante të reformimit. Derisa disa vëzhgues mund të mos pajtohen që këto masa po e lëvizin sistemin e drejtësisë në drejtimin e duhur, procesi i tranzicionit për më shumë se një dekadë ende nuk e ka fituar besimin e publikut.⁵ Ende ka çështje të papërfunduara sa i përket pavarësisë së nevojshme për t'i plotësuar standardet evropiane dhe ato ndërkombëtare të drejtave të njeriut.

Megjithatë, përveç komunave veriore⁶, gjyqësori i Kosovës sot është përgjithësisht funksional dhe vepron brenda një kornize të pranueshme institucionale. Është pranuar një asistencë të gjerë nga BE-ja, posaçërisht nga ana e gjyqtarëve dhe prokurorëve të cilët janë në gjendje të marrin përsipër rastet më të ndjeshme dhe më përçarëse. Megjithatë, përkundër faktit që në dispozicion i ka shumicën e mjeteve që shoqërojnë gjyqësorët modernë në Evropë, ai është përballë me vështirësi në plotësimin e pozitave të rëndësishme të gjyqësorit, si dhe vazhdon të mos ketë mbrojtje për dëshmitarët dhe regjim të mbështetjes. Gjyqësori aktualisht është duke i konsoliduar reformat e sjella me legjislacionin e ri dhe duke trajtuar efektet e procesit të verifikimit. Dy nga ligjet e shumëpritura të kohëve të fundit nga perspektiva e pavarësisë së gjyqësorit ishin Ligji për Gjykatat⁷ dhe Ligji për Këshillin Gjyqësor të Kosovës⁸, të miratuar më 2010, të dy prej të cilëve spikaten në analizën e kryer në këtë raport. Në kuptim të këtyre çështjeve, çështjet e mbetura gjithashtu mbesin për t'u trajtuar me vazhdimin e procesit të reformave.

Në shkurt 2002, OSBE publikoi raportin e parë me titull *Shqyrtimi Sistemit të Drejtësisë Penale*, një raport që hulumton tri tema të gjëra, njëra prej të cilave është

⁴ OSBE ka publikuar disa raporte për këto dhe probleme të tjera me të cilat përballlet gjyqësori në Kosovë. Shih <http://www.osce.org/kosovo/documents> për përmbledhje të raporteve të tilla (shikuar më 22 gusht 2011). Komisioni Evropian gjithashtu i ka vërejtur një numër sfidash, për shembull së fundi ka vërejtur "krahas sfidave si korrupsioni dhe nepotizmi, ndërhyrja e vazhdueshme politike në nivele dhe forma të ndryshme në një numër rastesh, përfshirë këtu edhe në punën e Këshillit Gjyqësor të Kosovës, përbën shqetësim serioz". Raporti i Progresit për Kosovë i Komisionit Evropian, SEC(2010)1329, 9 nëntor 2010, f. 11.

⁵ Shih Programi për Zhvillim i Kombeve të Bashkuara, *Raporti i paralajmërimit të hershëm* i vitit 2007, 2008 dhe 2009. Megjithatë, raporti i vitit 2010 thekson që ndonëse gjyqësori mbetet institucioni me të cilin njerëzit në Kosovë janë "më së paku të kënaqur", shifrat nga anketat tregojnë një ngritje në kënaqshmëri gjatë viteve të kaluara. Shih, *Raport i paralajmërimit të hershëm* i vitit 2010, Programi për Zhvillim i Kombeve të Bashkuara, Kosovë #28, f. 12, http://www.ks.undp.org/repository/docs/EWR_eng_web-opt.pdf (shikuar më 22 gusht 2011). Shih gjithashtu raportin e "Freedom House" (në gjuhën shqipe "Shtëpia e Lirisë për kategorinë Korniza dhe Pavarësia e Gjyqësorit. Gjyqësori i Kosovës ka notën 5.75 në shkallë matëse nga 1 deri në 7 (ku 7 është nota më ulët) <http://www.freedomhouse.eu/images/Reports/NIT-2010-Kosovo-final-final.pdf> (shikuar më 22 gusht 2011).

⁶ Shih Raportin e OSBE-së *Sistemi i Drejtësisë në Mitrovicë/Mitrovica: Azhurnim i gjendjes dhe shqetësimet e vazhduara të drejtave të njeriut* (janar 2011) Raport mujor i LSMS, Edicioni 1. <http://www.osce.org/kosovo/75526> (qasur më 22 gusht 2011).

⁷ Ligji nr. 03/L-199 për Gjykatat, 22 korrik 2010.

⁸ Ligji nr. 03/L-223 për Këshillin Gjyqësor të Kosovës, 30 shtator 2010.

pavarësia e gjyqësorit.⁹ Raporti shqyrton shqetësimet përkitazi me procesin e emërimit të gjyqtarëve dhe prokurorëve, sistemin e ndarjes së lëndëve, procesin disiplinor, çështjet e imunitetit të UNMIK-ut dhe KFOR-it, si dhe lloje të ndryshme të ndërhyrjeve ekzekutive ose legjislative në gjyqësor.

Që nga koha e publikimit të raportit në fjalë, kanë ndodhur katër ngjarje substanciale që e kanë shtyrë OSBE-në t'i rikthehet temës së pavarësisë së gjyqësorit:

1. Dorëzimi i funksioneve ekzekutive te institucionet vendore;
2. Bartja e përgjegjësive në fushën e drejtësisë nga UNMIK-u tek EULEX-i;¹⁰
3. Procesi që çoi në (ri)emërimin e të gjithë gjyqtarëve dhe prokurorëve;
4. Nisja e shumë reformave legjislative dhe gjyqësore.¹¹

Në mënyra specifike për të cilat do të flitet më poshtë, ndikimi i këtyre ngjarjeve në gjyqësorin e Kosovës dhe në pavarësinë e tij në veçanti është ndier fuqishëm. Ky raport pasues jep vlerësim për ndikimin në fjalë përmes një shqyrtimi të rrethanave, duke përfshirë raste specifike që kanë ndodhur në Kosovë dy vite para publikimit të raportit.

B) Fushëveprimi i raportit

Pas një pasqyre të standardeve ndërkombëtare dhe kornizës ligjore përkitazi me sistemin gjyqësor të Kosovës, raporti fokusohet në situatën aktuale me të cilën përballet sistemi i drejtësisë dhe gjyqësori.

Ky raport adreson çështjen e pavarësisë së gjyqësorit në dy sfera primare, institucionale dhe funksionale. Aspektet institucionale të pavarësisë përfshijnë emërimin dhe largimin nga posti apo zyra, llogaridhënia disiplinore, korniza legjislative që rregullon çështje të pavarësisë, dhe rregullat e caktimit të lëndëve. Pavarësia funksionale i referohet akterëve individualë gjyqësorë (gjyqtarëve, përfshirë këtu gjyqtarëve porotë, prokurorëve dhe profesionistëve ligjorë) dhe nëse ka respektim të mjaftueshëm për parimin e ndarjes së pushtetit për t'i izoluar akterët nga ndërhyrja e pavend në vendimmarrje. Kjo është një pikë veçanërisht e rëndësishme në

⁹ Raporti i OSBE-së *Shqyrtim i Sistemit të Drejtësisë Penale: Shtator 2001-Shkurt 2002* (shkurt 2002). <http://www.osce.org/kosovo/13043> (shikuar më 22 gusht 2011).

¹⁰ Shih paragrafët 14-16 e raportit S/2008/354 të Sekretarit të Përgjithshëm të Kombeve të Bashkuara (SPKB); EC Veprimi i Përbashkët 2008/124/CFSP.

¹¹ Në mesin e atyre më relevant: Ligji për Gjykatat shëni 7 më lart (që i prek edhe pagat); Ligji nr. 03/L-225 për Prokurorin e Shtetit, 30 shtator 2010; Ligji nr. 03/L-224 për Këshillin Prokurorial të Kosovës, 30 shtator 2010; Ligji për Këshillin Gjyqësor të Kosovës, shih shënimin 8 më lart; Ligji nr. 03/L-202 për konfliktet administrative, 16 shtator 2010; Ligji nr. 03/L-191 për ekzekutimin e sanksioneve penale, 22 korrik 2010; Kodi. 03/L-193 i drejtësisë për të mitur, 8 korrik 2010; Ligji nr. 03/L-117 për Avokatinë, 12 shkurt 2009; Ligji nr. 03/L-121 për Gjykatën Kushtetuese, 16 dhjetor 2008; Ligji nr. 03/L-123 për përbërjen e përkohshme të Këshillit Gjyqësor të Kosovës, 16 dhjetor 2008 (për të ndihmuar rreth procesit të riemërimit/rishikimit); Ligji nr. 03/ L-007 për Procedurën Jokontestimore, 20 nëntor 2008; Ligji nr. 03/L-002 për ndryshimin dhe plotësimin e Kodit Penal të Kosovës, 6 nëntor 2008; Ligji nr. 03/L-003 për ndryshimin dhe plotësimin e Kodit të Procedurës Penale, 6 nëntor 2008; Ligji nr. 03/L-10 për Noterinë, 17 tetor 2008; Ligji nr. 03/L-006 për Procedurën Kontestimore (Kodi i Procedurës Civile), 30 qershor 2008; Ligji nr. 03/L-008 mbi Procedurën Ekzekutive, 2 qershor 2008; Ligji nr. 03/L-052 për Prokurorinë Speciale, 13 mars 2008; dhe Ligji për kompetencat i cituar më sipër.

Kosovë, meqë gjyqësori i saj mbartë trashëgiminë e sistemit gjyqësor të ish Jugosllavisë, posaçërisht sa i përket mospasjes apo mos-zhvillimit të një tradite të pavarësisë gjyqësore karshi degës së ekzekutivit. Pavarësia funksionale gjithashtu e merr parasysh kontekstin social në të cilin veprojnë gjyqtarët. Drejtësia në Kosovë gjithashtu ndikohet nga një kulturë e lidhjeve të ngushta familjare.

Po aq të rëndësishme me këto dy komponentë janë faktorët e brendshëm të akterit gjyqësor në fjalë – integriteti i tij/saj personal. Ky raport trajton çështjen e pavarësisë meqë aplikohet për akterët individualë ligjorë në Kosovë. Shtrohet çështja nëse gjyqtari apo prokurori individual beson në pavarësinë e vete dhe nëse po, a do të kishin vullnet ta dëshmojnë këtë pavarësi përball ndikimit të jashtëm.¹² Një jurist i respektuar rishtas ka komentuar duke thënë “ [a]s edhe një kornizë ideale ligjore nuk mund të garantojë vendime të pavarura, nëse vetë gjyqtarët nuk kanë vullnet të plotë që të marrin vendime duke u bazuar vetëm në ligj, por në vend të kësaj kanë tendencë të veprojnë në ‘dëgjueshmëri të pritur’ ndaj ndikimeve të jashtme.”¹³ Në një drell të ngjashëm, akterët gjyqësor duhet të posedojnë një nivel të pavarësisë intelektuale. Kjo është pavarësia e lindur nga besimi në njohuritë e vetë personit – të ligjit substantiv dhe procedural, si dhe i kufizimeve të zbatueshme etike dhe morale. Për të qenë të pavarur, akterët gjyqësor duhet të kenë, veçmas nga dhe përveç kornizave ligjore dhe strukturore, një kombinim të integritetit personal, intelektit, dhe perceptim të vetës së tyre si të pavarur dhe të paanshëm.

Raporti përfundon me paraqitjen e gjetjeve kryesore dhe ofron rekomandime konkrete dhe specifike.

C) Metodologjia

Si pjesë edhe aktiviteteve të vazhdueshme të monitorimit, OSBE-ja ka shqyrtuar një varg rrethanash që kanë ndikim në gjyqësorin. Këto informata që përbëjnë bazën e këtij raporti janë mbledhur kryesisht nga monitoruesit e OSBE-së të sistemit ligjor, të cilët vëzhgonin lëndët dhe sistemin kosovar të gjyqësorit në gjykatores anekënd Kosovës. Monitoruesit e OSBE-së në terren i paraqesin këto informata me një perspektivë të veçantë në çështjet e drejtësisë. Monitoruesit e sistemit ligjor kanë marrë pjesë në seanca dëgjimore dhe janë takuar me akterë të gjyqësorit, kanë vlerësuar sistemin e drejtësisë në praktikë, në kohë reale dhe në bazë të lëndëve individuale; dhe kanë raportuar gjerësisht për anët pozitive dhe ato negative të cilat i kanë vërejtur.

Duke vlerësuar zhvillimet dhe pavarësinë e gjyqësorit të Kosovës, ky raport mbështetet në vëzhgimet e monitoruesve të OSBE-së të sistemit ligjor, të cilat janë mbledhur gjatë aktiviteteve të tyre të rregullta gjatë vitit 2010. Veç kësaj, në nëntor dhe dhjetor 2010 janë kryer mbi 30 intervista me një numër të shumëllojshëm të akterëve të gjyqësorit. Në mesin e të intervistuarve kishte edhe gjykatës dhe prokurorë vendorë dhe ndërkombëtarë, si dhe përfaqësues të institucioneve të ndryshme, duke përfshirë Odën e Avokatëve të Kosovës, Institucionin e Avokatit të

¹² Për një shembull të njohjes së këtij aspekti të pavarësisë shih Këshillin Gjyqësor të Kanadasë, Parimet etike për gjyqtarët (Ottawa 2004), komentar në Parimet 2, f.8.

¹³ Agim Miftari, ish gjyqtarë i Gjykatës Supreme në Shkup i cituar në “Parathënie”, Raporti i OSBE-së *Analizë ligjore: Pavarësia e gjyqësorit* (dhjetor 2009), Misioni në Shkup.

Popullit në Kosovë, Agjencinë Kundër Korrupsionit në Kosovë, Këshillin e Pavarur Gjyqësor dhe Prokurorial, Këshillin Gjyqësor të Kosovës, si dhe Ministrinë e Drejtësisë, mes tjerash. Të intervistuarit janë pyetur në lidhje me perspektivat e tyre në temat e ndryshme të analizuara në këtë raport.

Analiza ligjore e paraqitur më poshtë është kryer duke aplikuar një qasje të bazuar në të drejtat e njeriut, duke vlerësuar praktikën gjyqësore në praktikë në kuptim të pajtueshmërisë së saj me të drejtat dhe standardet ndërkombëtare të njeriut, duke vijuar, sipas nevojës, me një vlerësim të kornizës vendore ligjore që kishte për synim të mundësojë realizimin e atyre standardeve. Raporti vlerëson shkallën në të cilën ligji dhe praktika përmbushin apo tejkalojnë këto standarde, duke shfrytëzuar shembuj nga rastet e monitoruara nga OSBE-ja.

II. PARIMET UDHËHEQËSE DHE KORNIZA LIGJORE

A) Burimet ndërkombëtare

“Çdo person ka të drejtë që çështja e tij të trajtohet me paanësi dhe publikisht nga një gjykatë kompetente, e pavarur dhe e paanshme, e ngritur sipas ligjit, që do të vendosë qoftë për përcaktimin e çdo akuze të karakterit penal që drejtohet kundër tij, qoftë për konfliktet lidhur me të drejtat dhe detyrimet e tij.”¹⁴

Për të ndihmuar në zbatimin e parimit të gjyqësorit të pavarur, organet e së drejtës ndërkombëtare ofrojnë udhëzime përkatëse. Për shembull, Parimet Themelore të OKB-së për pavarësinë e gjyqësorit¹⁵ (Parimet Themelore) është një përmbledhje e 20 normave të përmbledhura të dizajnuara për t'i orientuar përpjekjet e atyre që kërkojnë të sigurojnë dhe promovojnë pavarësinë gjyqësore në sistemet vendore. Dokumenti përmban standarde që lidhen me marrëdhënien e gjyqësorit me autoritetet tjera; përzgjedhjen, emërimin dhe trajnimin e zyrtarëve gjyqësorë; kushtet e shërbimit dhe mandatit të tyre; imunitetin e tyre; dhe suspendimin e largimin e tyre nga pozita. Parimet themelore flasin për fusha të shumta me rëndësi për gjyqësorin dhe do të shqyrtohen më në hollësi në pjesën vijuese. Po aq të rëndësishme në arenën ndërkombëtare janë Parimet e Bangalorit të Sjelljes Gjyqësore (Parimet e Bangalorit).¹⁶ Ndonëse kryesisht trajtojnë çështje të etikës, Parimet e Bangalorit ndahen në gjashtë koncepte mbizotëruese, i pari prej të cilëve është pavarësia.

Instrumentet Rajonale të të drejtave të njeriut si Konventa Evropiane për Mbrojtjen e të Drejtave të Njeriut dhe Lirive Themelore (KEDNJ) përmbajnë dispozita gati identike me ato të Konventës Ndërkombëtare për të Drejtat Politike dhe Civile

¹⁴ Shih nenin 14(1), Pakti Ndërkombëtar për të Drejtat Civile dhe Politike (PNDKP), theks i shtuar, nen 14(1), rezoluta 2200A (XXI), e Asamblesë së Përgjithshme të KB, 16 dhjetor 1966.

¹⁵ Parimet bazë, shënim 3, më sipër.

¹⁶ Parimet Bangalore të Sjelljes Gjyqësore (Parimet e Bangalore), të miratuara nga Këshilli Ekonomik dhe Social i OKB-së (ECOSOC) si Shtojcë e Rezolutës së OKB-së 2006/23 për Fuqizimin e Parimeve Themelore të Sjelljes Gjyqësore. Sipas kësaj Rezolute, Parimet e Bangalore “paraqesin një zhvillim të mëtejshëm dhe janë plotësim në Parimet Themelore për Pavarësinë e Gjyqësorit.” Po aty, paragrafi 2.

(ICCPR).¹⁷ Gjatë shqyrtimit të parimit të pavarësisë së gjyqësorit, neni 6(1) i KEDNJ-së dhe Gjykata Evropiane për të Drejtat e Njeriut (GJEDNJ) në aktgjykimet e saj theksojnë se një gjykatë e pavarur kërkon që secili gjyqtar të jetë i lirë nga udhëzimet nga jashtë.¹⁸ Çka është më e rëndësishme, “dukja se kanë ndodhur” ndikime të tilla është po aq e rëndësishme sa edhe vetë ndodhja.¹⁹ Komisioni Evropian për të Drejtat e Njeriut (Komisioni)²⁰ gjithashtu ka identifikuar “dukjen e pavarësisë” ndër aspekte tjera të pavarësisë së gjyqësorit, së bashku me procesin e përzgjedhjes, mandatin dhe garancitë institucionale kundër presioneve nga jashtë.²¹

Këshilli i Evropës (KiE) ka qenë gjithashtu aktiv në këtë sferë, duke miratuar tre tekste themelore që vlejnë drejtpërsëdrejti për pavarësinë e gjyqësorit në Evropë. *Karta Evropiane për Statutin e Gjyqtarëve (Karta Evropiane)* vendosë udhëzime për përpilimin e ligjeve që qeverisin gjyqësorin e në veçanti ruajtjen e pavarësisë së tij. Për shembull, Karta në dispozitën e tij të parë deklaron,

“Statuti për gjyqtarët [duhet të] synojë që të sigurojë kompetencën, pavarësinë dhe paanësinë që çdo individ pret në mënyrë legjitime nga gjykatat dhe nga çdo gjyqtar/e të cilëve u besohet mbrojtja e të drejtave të individit. Ai përjashton çdo dispozitë dhe çdo procedurë të një natyre që do të dëmtonte besimin në këtë kompetencë, këtë pavarësi dhe këtë paanësi.”
[Iu është shtuar theksi në disa vende].²²

Nga viti 2008, Zyra për Institucione Demokratike dhe të Drejta të Njeriut pranë OSBE-së, së bashku me Institutin Max Planck për të Drejtën Krahësuese Publike dhe të Drejtën Ndërkombëtare, e ka udhëhequr një projekt hulumtimi për pavarësinë e gjyqësorit, që ka rezultuar në *Rekomandimet e Kyivit për Pavarësinë e Gjyqësorit në*

¹⁷ Shih nenin 6(1), KEDNJ. Shih gjithashtu Rekomandimin e KiE-së Nr. R. (94) 12 të Komitetit të Ministrave për shtetet anëtare lidhur me pavarësinë, efikasitetin dhe rolin e gjyqtarëve, të miratuar më 13 tetor 1994. Aty është thënë që sundimi i ligjit në shtetet demokratike është i lidhur me pavarësinë, efikasitetin dhe rolin e gjyqtarëve dhe që duhet të ekzistojë një dëshirë “për të promovuar pavarësinë e gjyqtarëve” me qëllim të arritjes së këtij qëllimi.

<https://ecd.coe.int/ecd/com.instranet.InstraServlet?command=com.instranet.CmdBlobGet&InstranetImage=534553&SecMode=1&DocId=514386&Usage=2> (e qasur më 22 gusht 2011).

¹⁸ *Campbell dhe Fell kundër Mbretërisë së Bashkuar*, Aktgjykimi i GJEDNJ-së, Nr. 7819/77; 7878/77, 28 qershor 1984, para. 77 - 82; dhe, *Sovtransavto Holding kundër Ukrainës*, Aktgjykimi i GJEDNJ-së, Nr. 48553/99, 25 korrik 2002, para. 80.

¹⁹ *Findlay kundër Mbretërisë së Bashkuar*, Aktgjykimi i GJEDNJ-së i datës 25 shkurt 1997, para. 73. “gjyqtarët jo vetëm që duhet të plotësojnë kriterin e objektivitetit por duhet edhe të shihen se janë të paanshëm.”

²⁰ Komisioni ishte funksional deri më 1 nëntor 1998, kur hyri në fuqi Protokollin nr. 11 i GJEDNJ. Protokollin 11 shfuqizoi Komisionin, i dha të drejtë individëve në qasje në GJEDNJ, krijoi juridiksion të obligueshëm të Gjykatës, si dhe shfuqizoi funksionet gjyqësore të Këshillit të Ministrave.

²¹ Shih Kërkesën Nr. 19589/92, *B Company kundër Vendeve të Ulëta*, para. 60. Raporti i Komisionit Evropian për të Drejtat e Njeriut, 19 maj 1994. “Nuk është relevante se a ka pasur ndikim nga burimet e jashtme apo a ka ndodhur ndonjë njëanshmëri; ajo që është e rëndësishme kur të shikohet pavarësia dhe paanshmëria e një tribunali është që duhet të merren para sysh edhe mënyra se si shihet ai.”

²² Karta Evropiane për Statutin e Gjyqtarëve (Karta Evropiane), Këshilli i Evropës, 1998. <http://www.judicialcouncil.gov.az/Law/echarte.pdf> (E qasur më 19 gusht 2011).

Evropën Lindore, Kaukazin Jugor dhe Azinë Qendrore.²³ Ky dokument u miratua nga një grup i ekspertëve në Korrik të vitit 2010.

Së voni, Komisioni Evropian për Demokraci përmes Ligjit (Komisioni i Venedikut) ka publikuar një tekst substancial i cili përmbledhonte Standardet Evropiane për pavarësinë e Gjyqësorit që ishin në fuqi në atë kohë (Raport i Komisionit të Venedikut).²⁴ Raporti është porositur pjesërisht për të këshilluar Komitetin e Ministrave të KiE-së për të azhurnuar atë që me siguri është teksti më autoritativ për pavarësinë e gjyqësorit në Evropë: Rekomandimi (94)12 i Komitetit të Ministrave për shtetet anëtare lidhur pavarësinë, efikasitetin dhe përgjegjësitë e gjyqtarëve dhe Memorandumi Sfarues të Kartës Evropiane.²⁵ Azhurnimi është publikuar vetëm në nëntor të vitit 2010 dhe ka azhurnuar dukshëm standardet e KiE-së për pavarësinë e gjyqësorit.²⁶ Derisa përforcon prerogativën e pavarësisë, teksti i ri bën dallim ndërmjet pavarësisë së “jashtme”²⁷ dhe asaj të “brendshme”²⁸. Shpallja e tyre e kohëve të fundit, kombinuar me aplikimin e tyre specifik në Evropë i bën këto standarde të veçanta për çdo studim të gjyqësorit në Kosovë.

B) Burimet vendore

Dokumentet kryesore ligjore në Kosovë sigurojnë pavarësinë e gjyqësorit në mënyrë të veçantë – në shumë vende. Dispozitat relevante ligjore pasqyrojnë dispozitat e cituara më lartë të UDHR dhe ICCPR-së që kanë të bëjnë me pavarësinë e gjyqësorit.²⁹ Në nenin 102(2) të Kushtetutës, gjuha është e qartë: “Pushteti gjyqësor është unik, i pavarur, i drejtë, apolitik e i paanshëm [...]” kurse sa i përket burimit të vendimmarrjes gjyqësore.” Neni 102(3) kërkon që gjykatat “gjykojnë [vetëm] në bazë të Kushtetutës dhe ligjit. Përfundimisht, mbetet më pak dyshim lidhur me atë se a munden autoritetet gjyqësore të kenë ndikim nga jashtë, neni 102(4) në mënyrë të qartë thotë që “[g]jyqtarët gjatë ushtrimit të funksionit të tyre duhet të jenë të pavarur dhe të paanshëm.” Për ta marrë rolin e gjyqtarit sipas kornizës qeverisëse ligjore në

²³ OSCE / ODIHR, *Rekomandimet e Kyvit për pavarësinë e gjyqësorit në Evropën Lindore, Kaukazin Jugor dhe Azinë Qendrore*. <http://www.osce.org/odihr/73487> (e qasur më 19 gusht 2011).

²⁴ Komisioni i Venedikut, *Raporti për Pavarësinë e Sistemit Gjyqësor Pjesa I: Pavarësia e Gjyqtarëve*, 16 mars 2010. [http://www.venice.coe.int/docs/2010/CDL-AD\(2010\)004-e.pdf](http://www.venice.coe.int/docs/2010/CDL-AD(2010)004-e.pdf) (e qasur më 19 gusht 2011).

²⁵ Memorandum sfarues i Kartës Evropiane për statutin e Gjyqtarit, Strasburg 8 – 10 korrik 1998.

²⁶ Shih Rekomandimet e KiE-së (2010)12 të Komitetit të Ministrave të shteteve anëtare për gjyqtarët: pavarësia, efektiviteti dhe përgjegjësitë, e miratuar më 17 nëntor 2010.

[https://wcd.coe.int/wcd/ViewDoc.jsp?Ref=CM/Rec\(2010\)12&Language=lanEnglish&Ver=original&BackColorInternet=C3C3C3&BackColorIntranet=EDB021&BackColorLogged=F5D383](https://wcd.coe.int/wcd/ViewDoc.jsp?Ref=CM/Rec(2010)12&Language=lanEnglish&Ver=original&BackColorInternet=C3C3C3&BackColorIntranet=EDB021&BackColorLogged=F5D383) (e qasur më 19 gusht 2011). Për versionin e mëparshëm shih Rekomandimin e KiE-së Nr. R. (94) 12.

²⁷ Rekomandimi i KiE-së (2010)12, para. 11 thotë “Pavarësia e jashtme e gjyqtarëve nuk është prerogativë apo privilegj që iu jepet gjyqtarëve për interes të tyre personal por në interes të sundimit të ligjit dhe personave që kërkojnë dhe presin një gjyqësi të pavarur.”

²⁸ Rekomandimi i KiE-së (2010)12, po aty, para. 22. “Gjatë vendimmarrjes së tyre gjyqtarët duhet të jenë të pavarur dhe të jenë në gjendje të veprojnë pa asnjë kufizim, ndikim të pavend, presion, kërcënim apo ndërhyrje, të drejtpërdrejt apo tërthorë, nga çfarëdo autoriteti, përfshirë autoritetet e brendshme të gjyqësorit. Organizimi hierarkik i gjyqësorit nuk duhet të minojë pavarësinë individuale.”

²⁹ Shih nenin 31(2) të Kushtetutës, dhe kapitullin përkatës 9, pjesën 4, nenet 9.4.3 dhe 9.4.6 të Kornizës Kushtetuese për Vetëqeverisje të Përkohshme në Kosovë.

Kosovë gjatë marrjes së vendimeve duhet ta mohosh ndikimin e gjithëkaje tjetër përpos ligjit, dhe argumenteve të bazuara në ligj.

Kushtetuta parasheh njohje të qartë të pavarësisë së gjyqësorit në sistemin juridik në Kosovë. Megjithatë, ligjet vendore përmban dispozita që riafirmojnë këtë parim në mënyrë më të detajuar. Ligji për gjykatat e konfirmon pavarësinë e gjyqësorit në dy dispozita të ndara. Neni 3 rregullon pavarësinë dhe paanshmërinë e gjykatave duke kërkuar që “gjatë ushtrimit të funksionit të tyre dhe marrjes së vendimeve [gjyqtarët] janë të pavarur, paanshëm, të pandikuar në çfarëdo mënyre, qoftë nga personat fizikë apo juridikë, përfshirë organet publike.” Neni 34 parasheh detyrimet për gjyqtarët dhe është edhe më i drejtpërdrejtë: “Gjyqtarët veprojnë në mënyrë objektive, të paanshme dhe të pavarur.”³⁰

Këshilli Gjyqësor i Kosovës, si organ qeverisës i gjyqësorit, ka mandat ligjor për të “siguruar pavarësinë dhe paanshmërinë e sistemit gjyqësor.”³¹ Ai ushtron rolin e vet, ndër të tjera, duke bërë procesin e përzgjedhjes/ emërimit, duke zhvilluar dhe mbikëqyrur buxhet vjetor të gjykatave dhe përmes inspektimit, sanksionimit dhe masave disiplinore. Sanksionet disiplinore përqendrohen në shkeljet e Kodit të Etikës dhe Standardeve Profesionale.³² Ai tekst është gjithashtu kategorik në kriteret për pavarësi në funksionet gjyqësore:

Gjyqtari në veçanti i ka këto përgjegjësi:

“a) vepron në mënyrë të paanshme dhe të pavarur në të gjitha rastet i lirë nga çfarëdo ndikimi nga jashtë, dhe kryen detyra gjyqësore në bazë të fakteve dhe ligjit të aplikueshëm në secilin rast, pa asnjë kufizim, ndikim të pavend, nxitje, presion, kërcënime për ndërhyrje, qofshin ato të drejtpërdrejta apo të tërthorta, nga çfarëdo qarqesh.”³³

Kodi i Procedurës Penale³⁴ gjithashtu i referohet pavarësisë gjyqësore.³⁵ Nga perspektiva juridike, si në kornizën aplikueshme rregullative vendore ashtu edhe atë ndërkombëtare për gjyqësorin mund të lihet shumë pak dyshim lidhur me kriteret për pavarësinë e gjyqësorit në Kosovë. Me vendosjen e këtyre parimeve të forta në ligj,

³⁰ Shih Nenin 34(1), Ligji për gjykatat, shih shënimin 7 më sipër. Vërejtje: me përjashtim të neneve 29, 35, 36, 38, dhe 40, ky ligj nuk hyn në fuqi deri më 1 janar të vitit 2013.

³¹ Shih nenin 108 të Kushtetutës.

³² Kodi i Etikës dhe Sjelljes Profesionale për Gjyqtarët, i miratuar më 31 korrik 2001.

³³ Shih nenin 3(a), Kodi i Etikës. Vërejtje: ndonëse gjyqtarët e EULEX-it nuk janë të obliguar nga ky tekst, ata e kanë kornizën rregullatore profesionale të cilën duhet ta respektojnë. Ai tekst nuk është bërë publik. Mirëpo, në një intervistë me një gjyqtar të EULEX-it në janar të vitit 2011 në Prishtinë/Priştina, autorit iu është thënë që ekziston mekanizmi disiplinor përmes së cilit veprat e pahijshme të gjyqtarit gjykohen nga një kolegji prej tre gjyqtarëve tjerë të EULEX-it, të cilët zgjedhen nga radhët e kolegëve të tyre.

³⁴ Kodi i Procedurës Penale i Kosovës, i shpallur me Rregulloren e UNMIK-ut nr. 2003/26, 6 korrik 2003, me ndryshimet pasuese. Më 22 dhjetor 2008, Ligji i Kuvendit të Kosovës nr. 03/L-003 për ndryshimin dhe plotësimin e Kodit të Përkohshëm të Procedurës Penale nr. 2003/26, që e la kodin substancialisht të pandryshuar me ligjin e vitit 2003, ndonëse është shtuar një pjesë për deklarimin e fajësisë, është ndryshuar një nen për kohëzgjatjen urdhrave të politikës për paraburgim, si dhe është ndryshuar emri në Kodi i Procedurës Penale të Kosovës.

³⁵ Shih nenin 2 dhe 8 të Kodit të Procedurës Penale të Kosovës referojuni pjesës, “gjykata kompetente, e pavarur dhe e paanshme”.

raporti shqyrton zbatimin e standardeve për pavarësinë e gjyqësorit.³⁶

III. PAVARËSIA INSTITUCIONALE/ORGANIZATIVE

A) Emërimi dhe përzgjedhja e personave për funksione gjyqësore

Aktualisht në shtetet evropiane nuk ka një mekanizëm uniform për përzgjedhjen e personave për funksione gjyqësore. Mënyra e emërimit dallon në të gjitha shtetet. Derisa parimet themelore parashohin vetëm kriterin që metoda e përzgjedhjes gjyqësore “duhet të ofrojë garanci kundër emërimeve gjyqësore për motive të gabuara,”³⁷ Raporti i Komisionit të Venedikut është mjaft i drejtpërdrejtë:

“Parimi që të gjitha vendimet lidhur me emërimin dhe karrierën profesionale të gjyqtarëve duhet të jetë i bazuar në merita, duke aplikuar kriterë objektive brenda kornizës ligjore është i padiskutueshëm.”³⁸

Një dokument relevant për emërimin e personave për funksione gjyqësore është Karta Evropiane për Statusin e Gjyqtarëve, e cila “parasheh intervenimin e një autoriteti të pavarur nga pushteti ekzekutiv dhe legjislativ brenda së cilit së paku gjysma e atyre që janë anëtarë janë gjyqtarë të zgjedhur nga kolegët e tyre [...]”³⁹

Derisa gjyqtarët dhe prokurorët në Kosovë më herët janë emëruar nga institucionet ekzekutive të UNMIK-ut me kontrata afatshkurtra me mundësi vazhdimi – situatë kjo që ka çuar në kritika të shumta në vitin 2001 dhe 2002⁴⁰ – sistemi aktual është një hap para në drejtim të duhur. Gjyqtarët tani rekrutohen dhe propozohen nga KGJK-ja, dhe emërimi përfundimtar bëhet nga Presidenti i Kosovës.

Mekanizmi i përdorur për emërimin e akterëve ndërkombëtarë të gjyqësorit gjithashtu është përmirësuar me arritjen e EULEX-it.⁴¹ Në fillim, gjyqtarët e EULEX-it nuk

³⁶ Disa tema pasuese për diskutim përmbajnë ligje të aplikueshme dhe udhëzime më specifike. Ato janë përmendur në hyrje të temës.

³⁷ Parimi 10, Parimet Themelore, shënimi 3, *më lart*.

³⁸ Raport i Komisionit të Venedikut, para. 27. shih gjithashtu Këshilli Konsultativ i Gjyqtarëve Evropian (KKGJE) në mendimin e vet N°1 (2001) para. 37. “Çdo vendim që ka të bëjë me emërimin apo karrierën e gjyqtarit duhet të jetë i bazuar në kriterë objektive dhe duhet të merret qoftë nga një organ i pavarur apo t’i nënshtrohet garancive për të siguruar që ai do të merret vetëm në bazë të atyre kriterëve.” Shih gjithashtu Rekomandimin e KiE-së (2010)12, para. 44, “Vendimet që kanë të bëjnë me përzgjedhjen dhe karrierën e gjyqtarëve duhet të bazohen në kriterë objektive të paracaktuara me ligj apo nga autoritetet kompetente. Vendimet e tilla duhet të jenë të bazuara në merita, duke i pasur para sysh kualifikimet, aftësitë dhe kapacitetin e kërkuar për të gjykuar raste duke zbatuar ligjin por me respektim të dinjitetit njerëzor.

³⁹ Neni 1.3 i Kartës Evropiane. Ky parim është theksuar në Rekomandimin e KiE-së (2010)12, në para. 27.

⁴⁰ Raporti i OSBE-së *Rishikim i Sistemit të Drejtësisë Penale 1999-2005, Reformat dhe Brengat e Mbetura*, (Mars 2006), p. 31. Për disa raporte me këtë temë, shih gjithashtu faqen e internetit të Institucionit të Avokatit të Popullit: www.ombudspersonkosovo.org (e qasur më 23 gusht 2011).

⁴¹ OSBE-ja ka shprehur brengat që statusi i gjyqtarëve dhe prokurorëve si punonjës civil brenda UNMIK-ut ka ndikuar në natyrën e pavarësisë së funksioneve të tyre. Siç është përshkruar në Raportin e OSBE-së të vitit 2002, “[...]Gjykata Evropiane ka konstatuar që nominimi për funksion të gjyqtarit vetëm nga një subjekt qeveritar nuk ndikon vetvetiu në pavarësinë e gjykatave; ajo që është vendimtare është mungesa e ndonjë kontrolli apo mbikëqyrjeje nga autoriteti ekzekutiv pas nominimit. Në këtë aspekt periudha shumë e shkurtë kontraktuese për gjyqtarët dhe prokurorët ndërkombëtar, dhe fakti që secila zgjatje e këtyre kontratave varet vetëm nga UNMIK-u, krijon një

rekrutohen, përzgjidhen, dispihinohen, shkarkohen, apo në çfarëdo mënyrë të përfshirë me apo të lidhur në bazë të kontratës me.⁴²

Personeli i drejtësisë i EULEX-it ose delegohet nga shtetet përkatëse ose janë të kontraktuar. Metoda e parë nënkupton që personeli rekrutohet dhe paguhet nga qeveria e shteteve prej të cilave ata vijnë, por përzgjedhja përfundimtare bëhet nga EULEX-i.⁴³ Për personelin e kontraktuar, EULEX-i i pranon aplikacionet nga kandidatët e interesuar drejtpërsëdrejti dhe pas përzgjedhjes i paguan ata. Në të dy metodat e rekrutimit, gjyqtarët i kanë kontratat njëvjeçare me mundësi vazhdimi, ku procesi i vazhimit iniciohet nga vetë gjyqtarët, dhe pas miratimit nga Kuvendi i Gjyqtarëve të EULEX-it, kryesuesi i Misionit të EULEX-it vazhdon kontratat. Një përmirësim i rëndësishëm nga sistemi i Misionit të UNMIK-ut është që, ashtu si gjyqtarët dhe prokurorët vendorë, gjyqtarët e EULEX-it tani mund të shkarkohen apo sanksionohen për sjellje të pahijshme profesionale, siç është performanca e dobët apo për sjellja joetike e gjyqtarit. Çka është më e rëndësishme, kolegji që vendos për këtë lloj rastesh do të përbëhet nga gjyqtarë të zgjedhur nga radhët e kolegëve të tyre të EULEX-it.⁴⁴ Në frymë të domosdoshmërive politike që Misioni i EULEX-it synon t'i përmbushë përmes sjelljes së gjyqtarëve dhe prokurorëve të jashtëm në sistemin gjyqësor, në një mekanizëm të tillë të përzgjedhjes vështirë se mund të shkojë diçka keq.

B) Siguria e mandatit gjyqësor

Parimet themelore janë të qarta sa i përket mandatit për gjyqtarët, “gjyqtarët e kanë të garantuar mandatin deri në moshën e pensionimit të detyrueshëm apo në skadimin e mandatit të tyre.”⁴⁵ Standardet evropiane shtojnë edhe kushte tjera sipas të cilave gjyqtarët mund të shkarkohen vetëm “përmes dorëheqjes, vërtetimit mjekësor të paaftësisë fizike, arritjes së moshës së caktuar, skadimit të mandatit të caktuar ligjor, apo shkarkimit të shpallur brenda kornizës së procedurës [disiplinore]...”⁴⁶

duke të kontrollit të ekzekutivit mbi këta zyrtar.” Raporti i OSBE-së i vitit 2002, p.27 (me theksim në disa vende).

⁴² ICO ka emëruar një gjykatës, dhe një jo-gjykatës që të shërbejnë si anëtarë të KGJK-së sipas dispozitave kalimtare të Kushtetutës, neni 151(2). Mirëpo, KGJK nuk është i përfshirë në përzgjedhjen e gjyqtarëve ndërkombëtarë. Kuvendi i Gjyqtarëve, që është diskutuar më tutje më poshtë, është një mekanizëm i brendshëm i EULEX-it i përbërë vetëm nga gjyqtarët. Ai organ e emëron një kolegji që e bënë intervistimin e kandidatëve të propozuar nga shtetet që i delegojnë ata pas një “Thirrje për dhënien e kontributeve.”

⁴³ EULEX-I e lëshon “thirrjen për dhënien e kontributeve” për shtetet pjesëmarrëse, të cilat pastaj i paraqesin kandidatët për pozita gjyqësore. Thirrja në përgjithësi e thekson përvojën minimale dhe kriteret për kompetencën e tyre, dhe thekson që kandidati i përzgjedhur “do të jetë pjesë e Kuvendit të Gjyqtarëve të BE-së, të cilat janë plotësisht të pavarur në ushtrimin e funksioneve gjyqësore.” Përshkrimet e punës vendosen në faqen e internetit të EULEX-it dhe vihen në dispozicion periodikisht në: <http://www.eulex-kosovo.eu/en/jobs/international.php> (e qasur më 19 gusht 2011).

⁴⁴ Intervistë me gjyqtarin e EULEX-it, Prishtinë/Priştina, janar 2011. Shih gjithashtu fusnotën 34, *më lart*.

⁴⁵ Parimi 12, Parimet Themelore, shënimi 3, *më lart*. Standardet Evropiane janë njëlloj të qarta, “gjyqtarët duhet të kenë garanca të mandatit të tyre deri në kohën e pensionimit të detyrueshëm, ku ajo ekziston”, Rekomandimi i KiE-së, (2010)12 para. 49.

⁴⁶ Shih nenin 7.1, të Kartës Evropiane. Procedura disiplinore duhet të përfshijë një tribunal apo autoritet të përbërë prej së paku ½ e gjyqtarëve të zgjedhur dhe duhet të ekzistojë kornizë procedurale që përfshijnë dëgjim të plotë të të gjitha palëve, ku gjyqtari kundër të cilit janë ngritur procedurat ka të drejtën e përfaqësimit.

Për gjyqtarët dhe prokurorët vendorë, Ligji mbi Gjykatat ofron sigurinë e punës të parashikuar me standarde ndërkombëtare. Për të gjithë gjyqtarët dhe prokurorët që përfundojnë me sukses procesin e riemërimit (të përshkruar më poshtë), kontratat e punësimit janë të përherëshme deri në pensionim,⁴⁷ masë që do të duhej të shërbente për ta që të përforcojnë pozitën e tyre në kuptimin e përpjekjeve për ndikime të pavend. Për gjyqtarët e rinj, situata nuk është aq e sigurt për shkak të faktit që edhe pse duhet të kalojnë me sukses një provim rigoroz fillestar dhe programin e trajnimit fillestar ligjor në Institutin Gjyqësor të Kosovës (IGJK), emërimi i tyre fillon me një periudhë provuese tre-vjeçare.⁴⁸

Edhe pse Parimet Bazë nuk thonë gjë për periudhat provuese, ato nuk favorizohen në standardet e Këshillit të Evropës, e sidomos në ato të Komisionit të Venedikut. “Komisioni i Venedikut fuqimisht rekomandon që gjyqtarët e rregullt të emërohen në mënyrë të përherëshme deri në pensionim. Periudhat provuese për gjyqtarë në mandat janë problematike nga këndvështrimi i pavarësisë.”⁴⁹ Vështirësia me këto periudha provuese është tek fakti që ata supozohen të aplikojnë një prag më të ulët për rrëzim të rasteve sesa ato që trajtohen nga gjyqtarët e përherëshëm, përndryshe do të kishte pak nevojë për periudhën provuese. Refuzimi i kontratave të vazhdueshme të gjyqtarëve për arsye tjera përveç atyre të përcaktuara me ligj dhe kod të etikës duke rrezikuar futjen e një niveli të arbitraritetit në procesin që dëmton pavarësinë e gjyqësorit.⁵⁰

C) Procesi i riemërimit

Me fillim në prill të vitit 2009, secili nga gjithsej 450 gjyqtarët e prokurorët e atëhershëm është dashur të riaplikojë për vendin tij/saj të punës. Procesi i riemërimit ka qenë i hapur për të gjithë personat, jo vetëm ata gjyqtarë e prokurorë që ishin në mandat, të cilët përmbushnin kualifikimet për atë mandat. Rreth 898 persona hynë në atë proces. Ata që kanë hyrë i janë nënshtruar një morie testesh, prej të cilave ka pasur edhe të tillë me natyrë eliminimi⁵¹. Një numër substancial – në fakt, më se 50% të gjyqtarëve dhe prokurorëve në punë – nuk i kaluan ato.⁵²

⁴⁷ Neni 27 (5), Ligji mbi Gjykatat, shënimi 7 më lart. Sigurisht, sipas bazave tjera për shkarkim, si masat disiplinore apo sëmundje paaftësuese.

⁴⁸ Neni 105, Kushtetuta e Kosovës. Është interesante që ligji i ri mbi Gjykatat nuk e përmend fare. Por, periudha tre-vjeçare mbetet e paprekur në kuptimin e nenit 105.

⁴⁹ Shih Komisioni i Venedikut, *Raport mbi pavarësinë e sistemit gjyqësor*, shënimi 24, *më sipër*, para. 38; Rekomandimi i Këshillit të Evropës (2010)12 gjithashtu nuk favorizon periudhat provuese, duke theksuar që “gjyqtarët duhet të kenë pozitë të garantuar deri në moshën e detyrueshme të pensionimit, aty ku kjo ekziston”, para. 49.

⁵⁰ Shih Komisioni i Venedikut, *Raporti për pavarësinë e sistemit gjyqësor*, shënimi 24, *më sipër*, para. 33–38.

⁵¹ UNMIK Administrative Direction 2008/2, neni, para. 11. Neni 2.13 i Urdhërësës Administrative 2008/2 saktëson se të gjithë kandidatët pa përjashtim duhet të kalojnë testin e Kodit të Etikës. Shih edhe *Raportin e Punës së Këshillit të Pavarur Gjyqësor dhe Prokurorial* (në tekstin e mëtejshëm, KPGJP), 29 tetor 2010, f. 3.

⁵² Janë shpallur 461 pozita të lira në fillim të procesit, 340 prej të cilave u plotësuan gjatë procesit. Raporti i Progresit të KE-së më 2010, f. 10: “Procesi i riemërimit të gjyqtarëve dhe prokurorëve ka përfunduar me sukses. Në të tri fazat, duke përfshirë Gjykatën Supreme, Gjykatat e Qarkut, Gjykatat Komunale, Zyrat e Prokurorëve gjegjëse, Gjykatat Ekonomike dhe Dhomën e Posaçme, Presidenti ka emëruar mbi 340 kandidatë. Sipas Raportit për punën e KPGJP-së, “gjashtëdhjetë për qind të pozitive janë plotësuar me emra të rinj. Kjo paraqet një transformim madhor të sistemit gjyqësor në Kosovë.” *Raporti mbi Punën e Komisionit të Pavarur Gjyqësor dhe Prokurorial të Kosovës* (më tutje në tekst: Raporti i KPGJP-së), 29 tetor 2010, f. 1.

Sipas aktit të tij themelues, Komisioni i Pavarur Gjyqësor dhe Prokurorial (KPGJK)⁵³ është themeluar “me qëllim të kryerjes së një shqyrtimi unik, gjithëpërfshirës, në nivel Kosove, të përshtatshmërisë së të gjithë aplikuesve për emërime të përhershme [...] si gjyqtarë e prokurorë në Kosovë.”⁵⁴ Si masë e përforcimit të objektivitetit në këtë proces, ligji përcakton që KPGJK-ja të udhëhiqet nga ndërkombëtarët. Në fakt, ai është përbërë vetëm nga anëtarët ndërkombëtarë në fazat kritike fillestare,⁵⁵ deri sa, me ecjen përpara të procesit, anëtarët ndërkombëtarë kanë mbajtur shumicën e votave edhe përkundër bashkëngjithjes së profesionistëve ligjorë vendore (pas riemërimit) në atë organ. Në vazhden e punës së tij, KPGJK-ja i ka rekomanduar KGJK-së riemërimin e mbi 400 personave si gjyqtarë e prokurorë. Përfundimisht, janë emëruar 343 persona.⁵⁶ Në përgjithësi, procesi mund të fitojë një vlerësim pozitiv, por nuk ka qenë i përkryer, ndërsa këto mangësi kanë të bëjnë me pavarësinë gjyqësore.

1. Riorganizimi/përsëritja e provimit të etikës

Urdhëresa Administrative e UNMIK-ut 2008/2 mbi organizimin e procesit të riemërimit përcakton që “të gjithë kandidatët pa përjashtim janë të obliguar të kalojnë testimin për Kodin e Etikës.”⁵⁷ KPGJP-ja ka administruar provimin e etikës për të gjithë aplikuesit që në fillim të procesit.⁵⁸ Kryerja e hershme e provimit i mundësoi KPGJP-së të ecë përpara drejt fazave më të vështira (kontrollimi i historisë dhe intervistat), me një numër më të vogël të kandidatëve. Provimi është mbajtur në pranverë të 2009-ës, me 860 persona. Me 671 kandidatë të suksesshëm, shkalla e kalueshmërisë ishte 78 për qind.⁵⁹

Për ata gjyqtarë që kanë dështuar, dukej që karriera e tyre në gjyqësor kishte përfunduar.⁶⁰ Shumë nga ky grup më vonë patën deklaruar që nuk kishin qenë të vetëdijshëm për “efektin eliminues” të provimit, si dhe filluan të kërkojnë një mundësi të dytë provimi.⁶¹ Vendimmarrësit përkatës, duke përfshirë edhe Presidentin e

⁵³ Organi i përkohshëm i themeluar nga PSSP-ja si pjesë e KGJK-së për të kryer këtë proces.

⁵⁴ Raporti i KPGJP-së, fusnota 53, *më sipër*, f. 2. Ky formulim ekziston edhe në Kushtetutë, neni 150 (1). “Shqyrtimi gjithëpërfshirës mbarëkosovar për përshtatshmërinë e të gjithë kandidatëve për emërime të përhershme për gjyqtarë dhe prokurorë në Kosovë, deri në moshën e pensionimit të përcaktuar me ligj, do të vazhdojë [...]”

⁵⁵ Për shembull, gjatë fazës së parë, gjyqtarët e Gjykatës Supreme janë emëruar dhe rekomanduar vetëm nga anëtarët ndërkombëtarë.

⁵⁶ Nga pozitat që kanë mbetur të lira, është me rëndësi të theksohet që 30–45 pozita mbahen të hapura për kandidatë nga komunitetet jo-shumicë. Raporti i KPGJP-së, fusnota 53, *më sipër*, f. 18–19.

⁵⁷ Urdhëresa Administrative e UNMIK-ut 2008/2, Neni 2, para. 11.

⁵⁸ Raporti i KGJPK-së, fusnota 53, *më sipër*, f. 3.

⁵⁹ Intervistë me zyrtar të KPGJP, tetor 2010.

⁶⁰ Kandidati që ka dështuar do të mund të provonte të rifillonte karrierën duke kërkuar të pranohet në Institutin Gjyqësor të Kosovës (IGJK), si dhe të mbarojë regjimin fillestar të edukimit ligjor 15-mujor. Duket që një numër i konsiderueshëm i gjyqtarëve të pasuksesshëm në vend të kësaj kanë zgjedhur të hyjnë në praktikën private.

⁶¹ Edhe nëse efekti eliminues do të ishte qartësisht i njohur, shumë aktorë të gjyqësor të intervistuar në hulumtimet e bëra për këtë raport besonin që një provim i njëhershëm nuk do të mund të ishte ngjarje e vetme përcaktuese e karrierës së një gjyqtari. Në vend të kësaj, besohej që etika personale e gjyqtarit do të duhej vlerësuar përgjithësisht, duke marrë parasysh raportet profesionale, cilësinë e aktgjykimeve, kontrollimeve të prapavijës, intervistat, etj. Vetëm atëherë do të mund të formohej një pasqyrë më e saktë e gjyqtarit. Sipas një ish-prokurori (ish, sepse nuk kishte kaluar provimin), “rezultati ka treguar që njerëzit me etikë të dyshimtë që janë më të mirë në teste kanë mbetur brenda, derisa njerëzit me etikë të shëndoshë, por me më pak aftësi në provime, kanë humbur pozitat e tyre në gjykata njëherë e mirë.” Intervistë me një ish-prokuror, nëntor 2010.

Kosovës në atë kohë, duket se ishin pajtuar me këtë.⁶² Për një muaj të mbetur në mandatin e tij, KPGJP-ja zbatoi një udhëzim nga KGJK-ja duke organizuar provimin e dytë të etikës.⁶³ Pak kohë pas kësaj, KPGJP-ja përfundoi punën e tij. Më 4 shkurt 2011, KGJK-ja lëshoi një Vendim⁶⁴ me anë të të cilit uli kriteret për t'u bërë gjyqtar apo/dhe prokuror për aplikuesit që kishin dështuar në Provimin e obligueshëm të Etikës. Që atëherë, ka filluar rekrutimi për pozitat e lira në gjyqësor/prokurori.

Provimi i përsëritur, ndoshta pa ndonjë befasi, doli me një shkallë kalueshmërie shumë më të ulët prej 41 për qind.⁶⁵ Megjithatë, disa kandidatë që dështuan në testimin e parë e kaluan herën e dytë. Edhe më brengosëse ishte ulja e shkallës së kalueshmërisë për provimin e dytë të etikës, edhe pas shpalljes së gjitha rezultateve përfundimtare. Si rezultat, të gjithë kandidatët patën tri mundësi për të kaluar provimin e “njëhershëm” të etikës për riemërim.⁶⁶ Duhet theksuar që nuk ekziston ndonjë mekanizëm ligjor për emërimin e kësaj vale kandidatësh. Procesi i kontrollimit/riemërimit përfundoi kur KPGJP-ja mbylli dyert në fund të tetorit 2010. Pas përfundimit të procesit, ligji ndalon gjitha mënyrat tjera të emërimit në pozita gjyqësori përveç asaj përmes IGJK-së. Ata që kanë kaluar provimin e dytë mund të jenë marrë parasysh edhe një herë, por karrierat e tyre gjyqësore mbesin pezull. Duke pranuar mospajtimet brenda ligjeve si dhe domosdoshmërinë e trajtimit të kësaj vale të aplikuesve pjesërisht të testuar, KGJK-ja vendosi të krijonte kriterë hibride për t'u bërë gjyqtar apo prokuror. KGJK-ja, me anë të një rregulloreje të brendshme, vendosi që ata që kishin përvojë së paku tri vjet si gjyqtar apo prokuror, si dhe që kishin kaluar provimin e parë apo të dytë të etikës, nëse do të emëroheshin, do të anashkalonin Programin Fillestar të Edukimit Ligjor të IGJK-së (ILEP).⁶⁷ Megjithatë, pjesërisht për shkak të përpjekjeve të avokimit nga IGJK-ja, gjyqtarët dhe prokurorët e sapo-emëruar do të duhej të kalonin Provimin si dhe të përfundojnë me sukses Programin Fillestar të Edukimit Ligjor para se të marrin përsipër pozitën e tyre. IGJK është zotuar që të trajtojë sa më shumë gjyqtarë dhe prokurorë të cilët janë të nevojshëm për t'i përmbushur të gjitha vendet e lira.⁶⁸ Mbetet të shpresohet se kjo do të adresojë nevojën e madhe për më shumë gjyqtarë dhe prokurorë në Kosovë. Siç është vërejtur,

⁶² Në një fjalim para mediave, presidenti i atëhershëm kishte deklaruar për provimin e etikës: “Një provim tjetër duhet mbajtur për ata që nuk kanë kaluar herën e parë. Shumë nga ta kanë dështuar gabimisht, ndërsa të tjerët që janë emëruar nuk janë dashur që të kalojnë.” Fjalim i dhënë me rastin e hapjes së ceremonisë së klasës në IGJK, 1 shtator 2010.

⁶³ Raporti i IGJK-së, “Organizimi, hartimi dhe vlerësimi i Provimit Përgatitor/Pranues për kandidatët potencialë për Gjyqtarë dhe Prokurorë” (Korrik 2010), f. 1, <http://igjk.rks-gov.net/repository/docs/Report%20for%20Preparatory%20Exam%202010.pdf> (shikuar më 23 gusht 2011).

⁶⁴ Vendimi i KGJK-së, nr. 01/051-13 (8 shkurt 2011) <http://www.kgjk-ks.org/?cid=1,95,183> (shikuar më 19 gusht 2011).

⁶⁵ Vendimi i KGJK-së nr. 01/051-13, po aty, f. 1. Nga 181 që kanë hyrë në provim, vetëm 75 e kanë kaluar. Kandidatët janë dashur që të jenë të suksesshëm në masën prej 75 për qind (pra, 38 përgjigje të sakta nga 50 pyetje). Në një vendim të datës 2 shkurt 2011, KGJK-ja vendosi të ulë pragun në 70 për qind (pra 35 përgjigje të sakta), siç dukej duke u përpjekur të rrisë numrin e atyre që kalonin. një veprim i ngjashëm është bërë edhe pas provimit të parë.

⁶⁶ Vendimi i KGJK-së nr. 01/051-13, shënimi 66, *më sipër*.

⁶⁷ Programi Fillestar i Edukimit Ligjor (ILEP) është një kurrikulë e dedikuar për kandidatët potencialë për gjyqtarë dhe prokurorë të ardhshëm. Kandidatët potencialë, pas kalimit të Provimit Përgatitor/Pranues, duhet të kalojnë Programin ILEP, i cili përbëhet nga një program 15-mujor trajnimi intensiv, me një numër modulesh të ndryshme. Me përfundimin e këtij programi, kandidatët përgatiten profesionalisht dhe janë të gatshëm të marrin përsipër funksionin e gjyqtarit apo prokurorit.

⁶⁸ Intervistë me drejtorin e IGJK-së, prill 2011.

Këshilli Prokurorial i Kosovës, më 8 mars 2011, hapi vendet e lira të punës për pozita të prokurorëve në gjitha nivelet. Konkursi ka qenë i hapur deri më 22 mars 2011.

Të gjithë kandidatët e tjerë për gjyqtarë apo prokurorë duhet të kalojnë provimin përgatitor/pranues si dhe të përfundojnë Programin Fillestar të Edukimit Ligjor në IGJK.

2. Refuzimi i kandidatëve nga presidenti minon procesin e riemërimit dhe ndikon në pavarësinë e gjyqësorit

Në procesin e verifikimit, duket që një numër i konsiderueshëm i kandidatëve është refuzuar nga presidenti. Në secilën fazë pasuese,⁶⁹ KPGJP-ja i dërgonte KGJK-së emrat e numrit të mjaftueshëm të kandidatëve për pozitat e lira. Përgjashtimet e vetme bëheshin për vendet e rezervuara për kandidatët joshqiptarë; në këto raste, ose aplikonin numër i pamjaftueshëm i kandidatëve, ose pak persona arrinin të përmbushnin gjitha kërkesat.⁷⁰ Nuk është plotësisht e qartë se sa kandidatë të rekomanduar nga KPGJP-ja janë refuzuar nga vetë KGJK-ja (këshilli votonte ndaras për secilin kandidat), e sa u kthyen mbrapsht nga vetë presidenti më vonë. Ajo që është e qartë është se në secilën fazë, kuadri i rekomanduar nga KPGJP-ja nuk ishte ai që përfundimisht emërohej.⁷¹ Për shembull, në fazën II, KPGJP-ja paraqiti emrat për shumicën nga 109 pozita.⁷² Vetëm 89 nga këta u emëruan nga Presidenti i Kosovës, me një shkallë refuzimi prej 18.5 për qind të kandidatëve që ishin përzgjedhur nga një proces i udhëhequr nga ndërkombëtarët. Kryetarët e gjykatave dukej të ishin veçanërisht problematikë. Presidenti i Kosovës refuzoi kandidatin për gjykatën ekonomike në Prishtinë/Priştina. KGJK-ja refuzoi kandidatin e propozuar për kryetar të gjykatës së qarkut në Gjilan/Gnjilane.⁷³ Kandidati i propozuar për kryetar në Gjykatën e qarkut në Mitrovicë/Mitrovica po ashtu nuk u emërua, por kjo pjesërisht ishte për shkak të faktit që asnjë kandidat nuk ishte propozuar fillimisht nga KPGJP-ja.

Në Fazën III, kishte më pak emra të refuzuar. Deri atëherë, Presidenti Sejdiu ishte larguar dhe presidenti në detyrë, Z. Krasniqi, ishte përgjegjës për emërimet. Por, edhe U.D. Presidenti kishte refuzuar emërimet e KGJK-së, një prej të cilëve ishte për kryetar të gjykatës komunale në Prishtinë/Priştina. Arsytet për këto refuzime nuk janë bërë publike, e nuk i janë dhënë vetë të nominuarve. Mungesa e transparencës në këtë aspekt të procesit, ndoshta me të drejtë, bëri që të ketë mbulimin të mediave që dëmtoi perceptimin publik ndaj procesit të riemërimit nga perspektiva e pavarësisë gjyqësore.⁷⁴

Asnjë nga pikat e mësipërme nuk duhen kuptuar si përpjekje për të minuar procesin e riemërimit të udhëhequr nga KPGJP-ja. Në gjitha kuptimet, sistemi i aplikimit, provimi i etikës, provimi hyrës gjyqësor, kontrollimet e historisë, si dhe intervistat, janë kryer pa asnjë vërejtje. Është dora e rëndë e degës ekzekutive në refuzimin e

⁶⁹ Riemërimi është bërë në tri faza, me ri-shpallje të konkurseve në dy fazat e para.

⁷⁰ Gjithashtu, një numër aplikuesish u tërhoqën pas përzgjedhjes. Raporti i KPGJP-së, shënimi 53, *më sipër*, f. 13.

⁷¹ Raporti i KPGJP-së, fusnota 53, *më sipër*, f. 10.

⁷² Prapë, me përjashtim të pozitave të rezervuara për kandidatët joshqiptarë.

⁷³ Raporti i KPGJP-së, fusnota 53, *më sipër*, f. 15.

⁷⁴ Botuar në faqen koha.net: *Në Presidencë hiqen nga lista disa gjyqtarë dhe prokurorë*, 25 tetor 2010.

kandidatëve të testuar gjerësisht, pa dhënë ndonjë arsye të njohur, ajo që krijon një re të zezë mbi pavarësinë e gjyqësorit.⁷⁵ Dështimi në ofrimin e informatave për procesin e riemërimit është në kundërshtim me standardet ndërkombëtare, të cilat qartësisht kërkojnë “kritere meritore dhe objektive” të cilat duhet të jenë referenca të secilit vendim në lidhje me emërimin dhe karrierën profesionale të gjyqtarëve.⁷⁶ Në të vërtetë, komenti i dhënë në Raportin e Progresit 2010 të Komisionit Evropian: “Ndërhyrja politike në procesin e riemërimit dhe propozimeve të dhëna nga Këshilli Gjyqësor i Kosovës janë çështje vërtetë brengosëse.”⁷⁷

Ndikimi i gjerë i procesit të riemërimit në pavarësinë e gjyqësorit vetëm sa po del në pah. Udhëheqësia gjyqësore në tërë Kosovën ka ndryshuar dhe tani në Gjykatën Supreme dhe KGJK gjenden emra të rinj, si dhe kryetarë të rinj në secilën gjykatë. Sigurisht që do të marrë pak kohë derisa të emëruarit të marrin përsipër plotësisht rolet e tyre të reja por, përkundër mangësive, ekziston një optimizëm që procesi i emërimit do të shënojë një moment pozitiv në historinë e sistemit të drejtësisë në Kosovë.

D) Përbërja e KGJK-së

Sipas Kartës Evropiane, organi që merr vendimet kryesore në lidhje me emërimin, përzgjedhjen, sanksionimin si dhe shkarkimin e gjyqtarëve dhe prokurorëve duhet të përbëhet nga një shumicë anëtarësh votues të cilët janë zgjedhur nga kolegët e tyre.⁷⁸ Përbërja e KGJK-së nuk plotëson këtë kriter. Sipas Kushtetutës, vetëm pesë nga 13 anëtarët e KGJK-së janë zgjedhur nga kolegët e tyre.⁷⁹ Edhe pse nga tetë anëtarët e mbetur, katër do të jenë gjyqtarë të emëruar nga organe tjera – fakti që ata nuk janë zgjedhur nga kolegët e tyre e bën përbërjen e këtij organi të mos respektojë plotësisht standardet evropiane. Në një aspekt më pozitiv, anëtarësia e KGJK-së nuk ka, si dhe nuk mund të ketë anëtarë të degës ekzekutive, siç ndodh në disa këshilla gjyqësore të rajonit.⁸⁰ Në raportin e Progresit më 2010, KE-ja kishte kritikuar punën e KGJK-së në fushën e pavarësisë gjyqësore, përkundër faktit që jepte pak hollësi.⁸¹ Përbërja e

⁷⁵ Edhe Urdhëresa Administrative e UNMIK-ut 2008/2 dhe Kushtetuta i japin Presidentit fuqinë e emërimit të gjyqtarëve dhe prokurorëve, me rekomandim të KGJK-së. Kështu, roli i presidentit parashihet me ligj. Megjithatë, mbetet çështja e numrit të madh të refuzimeve, e kombinuar kjo me mungesën e transparencës në lidhje me bazat e këtyre refuzimeve.

⁷⁶ Shih Raportin e Komisionit të Venedikut, *Raporti për pavarësinë e sistemit gjyqësor*, fusnota 24, më sipër, para. 27.

⁷⁷ Raporti i Progresit 2010 nga KE, f. 10.

⁷⁸ Shih nenin 1.3, Karta Evropiane. Shih edhe Rekomandimet e Këshillit të Evropës, (2010)12 para. 27.

⁷⁹ Neni 108, Karta Evropiane, po aty., para. 6 (1)

⁸⁰ Për shembull, në Shkup, Neni 6(1) i Ligjit për Këshillin Gjyqësor e vendos Ministrin e Drejtësisë *ex officio* në këtë organ me 15 anëtarë. Neni 6(1). Megjithatë, në përputhje me Kartën Evropiane, sipas Nenit 6(2), shumica kontrolluese me tetë anëtarë të këshillit “zgjedhen nga gjyqtarët e niveleve të tyre.” Ngjashëm, në Shqipëri, përbërja e Këshillit të Lartë të Drejtësisë përfshin edhe Presidentin e Republikës e edhe Ministrin e Drejtësisë. Por prapë, ai gëzon shumicën kontrolluese të votave të gjyqtarëve që zgjedhen nga kolegët e tyre. Shih nenin 3, Ligji Shqiptar mbi Këshillin e Lartë të Drejtësisë. Vendimet e këtyre organeve janë të plotfuqishme në lidhje me përzgjedhjen e kandidatëve gjyqësorë.

⁸¹ “Këshilli nuk ka qenë në gjendje të sigurojë pavarësinë dhe paanshmërinë e sistemit gjyqësor.” Raporti i Progresit, KE, 2010, f 10.

KGJK-së do të arrinte standardet evropiane nëse shumica e anëtarëve të KGJK-së do të zgjidheshin nga kolegët e tyre, gjë që aktualisht nuk ndodh.

E) Pagat

Gjyqësori duhet të gëzojë fonde të mjaftueshme për t'i kryer funksionet e veta në mënyrën e duhur. Pa financim të mjaftueshëm, gjyqësori jo vetëm që nuk mund të tërheqë profesionistë të kualifikuar në gjykata, por edhe mund t'i nënshtrojë aktorët gjyqësorë ndaj presioneve të jashtme. Parimi 11 i Parimeve Themelore thekson që “Mandati i gjyqtarëve, pavarësia e tyre, siguria, kompensimi adekuat, [...], duhet siguruar në masën e duhur me ligj”.⁸²

Deri në fund të vitit 2010, pagat e gjyqtarëve dhe prokurorëve nuk janë rritur që prej vitit 2002 dhe një gjykatës i qarkut merrte pagë prej më pak se 18 Euro në ditë (550 Euro bruto në muaj).⁸³ Po ashtu, ishte e dukshme mospërputhja e konsiderueshme në pakot e kompensimit ndërmjet gjyqësorit, ekzekutivit dhe legjislativit të vendit. Pagat gjyqësore ishin më të ulëta sesa pagat e zyrtarëve të lartë legjislativë dhe ekzekutivë.⁸⁴

Megjithatë, me miratimin e Ligjit për Gjykatat, situata financiare për profesionistët ligjorë u përmirësua më 1 janar 2011.⁸⁵ Paga e Kryetarit të Gjykatës Supreme tani është e lidhur me atë Kryeministrit. Gjyqtarët e tjerë të Gjykatës Supreme tani pranojnë 90 për qind të asaj shume, apo shuma e barabartë me pagën e një Ministri, d.m.th. pagë bruto prej 1,271 Euro në muaj. I tërë niveli i pagave është rritur në mënyrë të ngjashme, ku secila gradë ka pagë më të ulët për rreth 10 për qind. Në disa raste, skema e re përbën 60 për qind rritje krahasuar me pagat e mëhershme të gjyqësorit.⁸⁶ Këto ndryshime përbëjnë përmirësim të konsiderueshëm në pagat e gjyqësorit në Kosovë. Ato tani i vendosin shtyllat e gjyqësorit, ekzekutivit dhe legjislativit në terren të njëjtë dhe siguron ndarje të barabartë të pushtetit.

IV. PAVARËSIA FUNKSIONALE

Diskutimi tani kthehet nga shqyrtimi i cenimeve strukturore dhe institucionale në gjyqësorin e Kosovës, te përqendrimi në aspektet më të cilat përballen akterët individualë të gjyqësorit. Raporti hulumton nëse gjyqtarët janë duke u përballë me presione të natyrës joligjore apo joadekuate – qoftë në mënyrë të drejtpërdrejtë apo të tërthortë. Ndikimi i parë që është shqyrtuar është ai i frikësimit.

A) Dhuna fizike, kërcënimet, frikësimi

Një çështje që vazhdimisht ngritet në diskutimet për pavarësinë e gjyqësorit në Kosovë është ajo e sigurisë. Sipas Parimeve Themelore, siguria e gjyqtarëve

⁸² Parimi 11, Parimet Bazë, fusnota 3, *më sipër*.

⁸³ Oda e Avokatëve të Amerikës (ABA) Iniciativa për Sundim të Ligjit, “Indeksi i reformës gjyqësore për Kosovën”, Vëllimi IV, tetor 2010, f. 54.

⁸⁴ Oda e Avokatëve të Amerikës (ABA) Iniciativa për Sundim të Ligjit, “Indeksi i reformës gjyqësore për Kosovën”, Vëllimi 3, gusht 2007, f 31.

⁸⁵ Neni 29, Ligji nr. 03/L-199 për Gjykatat, shpallur më 22 korrik 2010.

⁸⁶ Shih ABA “Indeksi i reformës gjyqësore për Kosovën”, tetor 2010, shënimi 85, *më sipër*, f. 64.

“garantohet në mënyrë adekuate me ligj.”⁸⁷ Këshilli i Ministrave të Këshillit të Evropës e shtjellon këtë dispozitë edhe më thellë, duke imponuar obligimin që “të ndërmerren të gjitha masat e nevojshme për siguri të gjyqtarëve, siç është prania e rojeve të sigurisë në objekte të gjykatës apo ofrimi i mbrojtjes policore për gjykatësit të cilët mund të bëhen apo janë viktimë të kërcënimeve të rënda.”⁸⁸ Ndonëse dispozita në fjalë nuk hyn në fuqi deri më 1 janar 2013, Ligji për Gjykatat shprehimisht përcakton mbrojtjen për gjyqtarët e kërcënuar:

“Gjyqtarët kanë të drejtë të kërkojnë nga Këshilli Gjyqësor i Kosovës masa speciale të mbrojtjes për ta dhe për familjet e tyre, nëse kërcënimi në jetën e tyre, apo në jetën e familjeve të tyre, është rrjedhojë e ushtrimit të përgjegjësisë të tyre gjyqësore.”⁸⁹

Pavarësisht këtyre dispozitave, OSBE-ja ka vërejtur se janë një varg incidentesh alarmuese ku palët në procedurë gjyqësore fizikisht kanë sulmuar gjyqtarët dhe prokurorët. Këto incidente kanë bërë që OSBE-ja të lëshojë raport mujor në prill 2010 lidhur me sigurinë e gjyqtarëve dhe prokurorëve.⁹⁰ Situata nuk është përmirësuar në masë të madhe.

Në fushën e pavarësisë së gjyqësorit, po aq shqetësuese janë kërcënimet kredibile kundër gjyqtarëve dhe familjarëve të tyre. Raporti i OSBE-së i vitit 2010 që shqyrton lëndët e krimeve të luftës, kishte një pjesë që i kushtojë pikërisht kërcënimeve ndaj gjyqtarëve vendorë që shqyrtonin ato lëndë.⁹¹ EULEX ka raportuar situata të ngjashme ku, “gjyqësori nuk duket se ka pasur mbrojtje të mjaftueshme nga ndërhyrjet e jashtme. Gjyqtarët e Kosovës punojnë në kushte të vështira Kosovo ndaj të cilëve bëhen kërcënime dhe ushtrohet presion.”⁹² KE e ka vërejtur këtë fenomen në Raportin e fundit të Progresit.⁹³ Një ish prokuror i intervistuar për këtë raport ishte i njohur me kërcënimet e sigurisë gjatë kohës sa ka shërbyer në Zyrën e Prokurorit Special në Prishtinë /Priştina. Gjatë sa hetonte një rast të krimit të organizuar, një person që kishte lidhje me të dyshuarin kryesor në rast e kishte përcjellë prokurorin një herë deri në shtëpi dhe e kishte kërcënuar për ta frikësuar atë në mënyrë që të heq

⁸⁷ Parimi 11, Parimet themelore, shënimi 3, *më sipër*.

⁸⁸ Rekomandimi R (94)12 i Këshillit të Ministrave të Shteteve Anëtare për Pavarësinë, Efikasitetin dhe Rolin e Gjyqtarëve (miratuar më 13 tetor 1994), Parimi III (“Kushtet e duhura ta punës”). Vëreni se ky tekst është “azhurnuar” me Rekomandim të Këshillit të Evropës (2010)12.

⁸⁹ Neni 30, Ligji për Gjykatat.

⁹⁰ Raporti i OSBE-së *Kërcënimet në Gjyqësor: Siguria e Gjyqtarëve dhe Prokurorëve*, prill 2010. <http://www.osce.org/kosovo/67676> (qasur më 19 gusht 2011).

⁹¹ “Janë ngritur shqetësime të shumta nga pjesëtarët lokalë të gjyqësorit në lidhje me kërcënimet për dhunë ndaj tyre dhe familjeve të tyre gjatë shërbimeve në kolegje. Ato mund të manifestohen në formë të presionit direkt dhe indirekt, me qëllim të frikësimit, për shembull nga publiku i përgjithshëm apo nga zyrtarë të tjerë që shfrytëzojnë presione politike. Gjyqtarët vendorë nuk e kanë të njëjtin nivel të mbrojtjes së afërt sikurse gjyqtarët ndërkombëtarë. Në lidhje me këtë, disa pjesëtarë të gjyqësorit kanë thënë në besim se janë mirënjohës që nuk shërbejnë në kolegje të lëndëve për krime lufte për shkak të këtij kërcënimi. Një raport tjetër i OSBE-së *Gjykimet e Krimeve të Luftës në Kosovë: Vlerësim dhjetë vite pas, 1999-2009, maj 2010*, f. 26. <http://www.osce.org/kosovo/68569> (qasur më 19 gusht 2011). Shih edhe raportin e OSBE-së *Shqyrtimi i Sistemit të Drejtësisë Penale: Mbrojtja e Dëshmitarëve në Sistemin e Drejtësisë Penale, mars 2002-prill 2003*, (prill 2003) f. 12. <http://www.osce.org/kosovo/12555> (qasur më 23 gusht 2011).

⁹² EULEX Komunikatë për shtyp *Shqyrtimet janë konfidenciale*, 6 tetor 2009.

⁹³ Raporti i Progresit i KE-së 2010 “Në disa raste, gjyqtarët dhe prokurorët kanë refuzuar të trajtojnë rastet e ndjeshme. Ka pasur raporte të kërcënimeve dhe frikësimeve kundër tyre.”

dorë nga hetimi, duke bërë që policia të caktojë mbrojtje të afërt për të dhe familjen e tij.⁹⁴ Prokurori si duket ka pranuar aq shumë kërcënime sa që mendohet se krahas telefonit ka bartur edhe aparat incizimi.

Nuk ka mungesë të anekdotave të lidhura me sigurinë. Në një tryezë të rrumbullakët të përkrahur nga OSBE-ja me temën e kërcënimeve dhe frikësimeve ndaj gjyqësorit të mbajtur në maj 2010, pothuajse secili gjyqtar i pranishëm kishte histori personale të kërcënimeve apo sulmeve. Disa prej tyre u shprehën me ton plotësisht emocional, duke ofruar një ilustrim prekës të përpjekjeve të vazhdueshme të gjyqtarëve me çështjet e sigurisë.

Kur janë pyetur drejtpërsëdrejti, asnjë gjyqtar apo prokuror i intervistuar nuk ka shprehur besim në aftësitë e aparatit ekzistues shtetëror për t'i mbrojtur ata në rast kërcënimi. Pra, nuk ishin sulmet fizike në gjykatore të cilëve ata i frikësoheshin. Ata ndjeheshin si më të cenueshëm jashtë dhe brenda shtëpisë.

1. Qasja e papenguar dhe komunikimi ex parte

Një dimension shqetësues në qasje dhe problemet e sigurisë është se një numër gjyqtarësh, posaçërisht ata që merren me lëndë civile, mbajnë seanca në zyrat e tyre. Në shumë raste, përdorimi i zyrës lind nga nevoja, meqë nuk ka gjykatore në dispozicion. Megjithatë, edhe kur gjykatoret janë në dispozicion, disa gjyqtarë vendosin t'i mbajnë seancat në zyrat e tyre. Gjersa një gjë e tillë mund të jetë e volitshme për ta, mbajtja e seancave në lokacione të tilla i bën më të prirura për ndërhyrje, kufizon qasjen publike në seancat që duhet të jenë publike, si dhe bën që të ketë një ndjenjë të joformalitetit.

Gjyqtarët shpeshherë i kanë të njëjtat tipare të mikpritjes dhe mirëseardhjes me ato të popullatës së përgjithshme. Shumica e personave të intervistuar për këtë raport kanë shpjeguar se është shumë e vështirë (në nivel kulturor) që të mos pranohen të afërmit që vijnë për vizitë në zyrë. Megjithatë, kjo çiltërsi dhe qasshmëri i lë gjykatësit të ekspozuar ndaj ndikimit të papërshtatshëm, siç është dëshmuar në një rast penal të mashtrimit të monitoruar nga OSBE-ja.

E pandehura akuzohej për katër raste të ndryshme të veprës penale të mashtrimit sepse është paraqitur si përfaqësuese e një organizate ndërkombëtare dhe ka nxjerrë fonde nga pronarët e shtëpive të cilat janë djegur apo që kishin nevojë për rindërtim. Monitoruesit e OSBE-së kanë pyetur gjyqtarin nëse tri procedurat tjera kundër të pandehurës, të cilat aktualisht i janë caktuar një gjykatësi tjetër, do të bashkoheshin për shkak të kursimit të resurseve të gjykatës dhe efikasitetit. Kryetari i Trupit Gjykses theksoi se nuk e kishte ndërmend t'i bashkojë procedurat. Gjyqtarë i tha monitoruesit të gjykatës se e pandehura kishte vizituar zyrën e gjyqtarit në disa raste, duke qarë. Gjyqtari i kishte shpjeguar se, nëse dënohet në procedurë të bashkuar, e pandehura me siguri se do të përballej me burgim.

Kjo anekdotë ngrit shqetësime të mëtejme kur kemi parasysh faktin se ky gjyqtar sapo

⁹⁴ Intervistë me një ish prokuror, nëntor 2010.

e ka kaluar provimin e Kodit të Etikës gjatë riemërimit. Kodi ka një dispozitë që specifikisht kërkon që gjyqtarët t'iu shmangen kontakteve të tilla.⁹⁵

Pranimi i palëve në zyra nuk duket të jetë vetëm praktikë e zakonshme, por madje në disa raste duket edhe praktikë formale. Disa gjyqtarë në Kosovë kanë postuar në dyert e tyre “orarin e punës” gjegjësisht një letër me mbishkrimin “Puna me Palë”. Përderisa mund të ndodhë që ata janë gjyqtarë përmbarues⁹⁶, apo gjyqtarë që punojnë në raste jokontestimore, shenja në derë megjithatë lë përshtypjen se palët mund t'i vizitojnë gjyqtarët për të diskutuar një lëndë të caktuar, madje inkurajohen për një gjë të tillë. Ky perceptim nuk shkon në favor të imazhit të pavarësisë së gjyqësorit.

Qasja e lehtë në gjyqtarë dhe prokurorë madje ka efekte më të gjera në Vushtrri/Vučitrn. Aty, gjykata e zhvendosur e Mitrovicës/Mitrovica ka vështirësi në operimin në kushte të tollovisë siç përshkruhet më lart. Ngarkesa e lëndëve, kombinuar me mungesën indinjuese të progresit në raste individuale, ka shkaktuar që palët të kërkojnë rrugë alternative për të zgjidhur lëndët e tyre. Disa mundohen të flasin drejtpërsëdrejti me kryetarët e gjykatave. Përfundimisht, gjyqtarët tërhiqen në “kolegj” – një këshill i mbyllur, ku mund të diskutohen argumentet e arsyeshme për lëndët me prioritet nga radhët e vetë gjyqtarëve, pa ndikim nga jashtë.

Aranzhimet e sigurisë në gjykatore janë duke u përmirësuar, ndonëse edhe më tej mund të shmangen.⁹⁷ Një tjetër prokuror kishte përshkruar një rast ku pasi që janë futur masat e sigurisë në gjykatore – përfshirë kamera dhe detektorë metali – familjarët e një të dyshuari mund të vinin në zyrën e tij dhe të kërkonin që rasti të diskutohej me ta. Për shembull, familjarët thjeshtë i tregonin recepsionistit të gjykatës se kishin seancë dëgjimi atë ditë në gjykatën për kundërvajtje, dhe pasi që hynin në ndërtesë, i ngjiteshin shkallëve dhe e gjenin zyrën e tij.

2. Përmirësimet

Pasqyra sa i përket qasjes dhe sigurisë fizike të pjesëtarëve të gjyqësorit nuk është tërësisht e mjerueshme. Tre faktorë shquhen si përmirësime të cilat veçse kanë paraqitur rezultate, apo pritet të japin së shpejti, në lidhje me parandalimin e incidenteve të mëtejme të sigurisë. Së pari, USAID, Komisioni Evropian, si dhe disa donatorë të tjerë kanë ndihmuar gjykatoret që t'i përmirësojnë masat e tyre të sigurisë si mjet për parandalimin e dhunës dhe kërcënimit. Videokamerat dhe detektorët e metalit janë instaluar në të gjitha gjykatat e qarkut dhe në shumë gjykata komunale. Gjykatoret pilot janë duke u rinovuar për të siguruar pranim me ndriçim të mirë dhe hapësira me organizim adekuat të pranimit ku vizitorët janë të obliguar të paralajmërojnë qëllimin e vizitës së tyre dhe të kalojnë nëpër kontrolle të sigurisë. Këto masa nuk janë zgjidhje e të gjitha problemeve, dhe as që zbatohen në të gjitha

⁹⁵ Neni 7, Kodi i Etikës dhe Sjelljes Profesionale. “Përveç rasteve të parashikuara me ligj, gjyqtari nuk merret me dhe shkurajon komunikimin ex-parte. Në rast se ndodh një komunikim i tillë, gjyqtari menjëherë duhet t'ia tregojë informacionin përkatës palëve të tjera të përfshira dhe kur është e mundur siguron pjesëmarrjen e tyre.”

⁹⁶ Gjyqtarët përmbarues kanë rolin e përmbarimit të aktgjyqimeve të nxjerra nga gjyqtarë të tjerë. Për shembull, nëse një aktgjykim përcakton se pala A duhet t'i paguajë palës B një shumë të parave, gjyqtari përmbarues siguron se kryhet transferimi i parave, apo i merr ato nga pagat, etj., deri në përbushjen e borxhit.

⁹⁷ Aranzhimet e sigurisë në shumicën e gjykatave lejojnë qasje të papenguar në tërë ndërtesën pas kalimit të kontrollit të sigurisë.

premisat⁹⁸, por megjithatë ato janë përmirësim i qasjes liberale që përdorej deri para vetëm disa viteve – dhe që ende ekziston në disa gjykata. Me disa angazhime shtesë, shoqëruar me trajnimet e mëtejme të rojave të sigurisë, vakumet ekzistuese të sigurisë mund të tejkalohen.

Së dyti, në çdo incident të sigurisë të cilën e ka shqyrtuar OSBE-ja keqbërësit janë kapur. Një reagim i vendosur dhe ndëshkues mund të shërbejë edhe si veprim dëbues për të tjerët që mendojnë të kërcënojnë apo sulmojnë një zyrtar të gjyqësorit në të ardhmen. Një tjetër mjet dëbues do të ishte një dënim i qartë dhe publik i këtyre sulmeve - bashkë me një afërmim të pavarësisë së gjyqësorit – nga pjesëtarët e KGJK-së dhe lidhësit politik të Kosovës.

Së treti, dhe ndoshta që kërkon shumë vëmendje, është ardhja e EULEX-it. Ligji për Juridiksionin, Përzgjedhjen dhe Ndarjen e Lëndëve të Gjyqtarëve dhe Prokurorëve të EULEX-it në Kosovë definon bartjen e lëndëve të EULEX-i në rast se “ka pasur kërcënim ndaj një gjyqtari të Kosovës, dëshmitarëve apo palëve në procedurë.”⁹⁹ OSBE-ja ka monitoruar një rast të tillë të transferimit më 2009, ku i dyshuari në një vrasje në tentativë ka kërcënuar gjyqtarin në gjykim të hapur.¹⁰⁰ Kërkesa e kryetarit të trupit gjykues për transferim u aprovua dhe u caktua një kolegji i përzier i përbërë nga një gjykatës vendor dhe dy ndërkombëtarë i cili përfundimisht i dënoi të tre të dyshuarit. EULEX vazhdon të ofrojë një dalje të mundshme në rast të sfidave të lidhura me sigurinë.

B) Lëndët politikisht të ndjeshme dhe të profilit të lartë

Lidhur ngushtë me atë që u tha më lartë, por që meriton një diskutim të veçantë në kuadër të pavarësisë së gjyqësorit, janë lëndët politikisht të ndjeshme dhe ato me rëndësi më të madhe të cilat trajtohen edhe nga gjyqtarët e EULEX-it edhe nga ata vendorë. Rastet e tilla janë të vështirë në çdo sistem të drejtësisë, por posaçërisht për shtetet e dala nga konflikti apo në tranzicion. Kombinuar me madhësinë relativisht të vogël të Kosovës, komuniteteve të afërta dhe trazirave sociale të kohëve të fundit, këto lëndë paraqesin një sfidë të jashtëzakonshme për gjykatat e Kosovës. Pikërisht në këto raste ndihet më së shumti presioni social që çon në atë që gjyqtarët “t’i binden pritjeve të heshtura” të cekura në pjesën hyrëse.

Pjesërisht, raporti i EULEX-it i vitit 2009 përshkruan përse lëndë të caktuara janë dorëzuar te EULEX-it,

“Arsyet kryesore që janë dhënë [...] ishin kompleksiteti i lëndës dhe procedura paarsyeshmërisht të gjata penale. Në disa raste gjyqësori vendor nuk ishte i gatshëm t’i gjykojë këto raste për shkak të pozitës me ndikim të të pandehurit në qeverinë e Kosovës. Gjithashtu, ishte një rast ku të

⁹⁸ ABA “Judicial Reform Index for Kosovo”, tetor 2010, shënimi 85, *më sipër*, f. 58–59.

⁹⁹ Ligji nr. 03/L-053 mbi Kompetencat, përzgjedhjen e lëndëve dhe caktimin e Lëndëve të Gjyqtarëve dhe prokurorëve të EULEX-it në Kosovë, *më sipër*, neni 3.5, mars 2008. Kërcënimi duhet që në mënyrë të arsyeshme të çojë në besimin se do të rezultojë moszbatim i drejtësisë në rast të mos transferimit.” Kolegjet zakonisht janë të përziera me ndërkombëtarë.

¹⁰⁰ Raporti i OSBE-së, *Kërcënimet në Gjyqësor: Siguria e Gjyqtarëve dhe Prokurorëve*, prill 2010. f. 4–5.

pandehurit ishin ish ushtarë të UÇK-së dhe gjithashtu kishte pasur kërcënime ndaj kryetarit të trupit gjykues. Disa raste ishin etnikisht të ndjeshme dhe janë transferuar bazuar në nenin 3.4 të Ligjit për Juridiksionin.”¹⁰¹

Më tej raporti thekson se “Dobësia e vazhdueshme e gjyqësorit lokal, veçanërisht paaftësia e tij e veçantë për të trajtuar me sukses lëndët e lidhura me konfliktin, [. . .] si dhe mundësia e lartë e përfshirjes së krimit të organizuar në çështjet e privatizimit, shpeshherë të shoqëruara me presion të ushtruar ndaj gjyqtarëve lokalë, kërkon për përfshirje të vazhdueshme ndërkombëtare në këtë fushë të administrimit të drejtësisë në Kosovë.”¹⁰² Një vit më vonë, vlerësimi i EULEX-it nuk ka ndryshuar:

“Gatishmëria e [Gjyqësorit të Kosovës] për të marrë pjesë apo për të marrë primatin në gjykimin e rasteve të korrupsionit dhe krimit të organizuar shpeshherë paralizohet me kërcënime ndaj tyre apo familjeve të tyre. Megjithatë, shpeshherë ngurrimi për të marrë pjesë në hetime dhe gjykime disa herë mund të interpretohet si mosmarrëveshje e nënkuptuar me rrjedhën e veprimeve të EULEX-it në fushën e drejtësisë.”¹⁰³

OSBE-ja ka raportuar vazhdimisht për vështirësitë me të cilat përballet gjyqësori gjatë trajtimit të shkeljeve të së drejtës humanitare që lidhet me konfliktin.¹⁰⁴ Një rast i posaçëm dëshmon në veçanti presionin ndaj gjyqtarëve pasi të përzgjidhen në kolegje të tilla dhe pse ata mundohen t’iu shmangen.

Në rigjykim, një i akuzuar është dënuar për krime të luftës para një kolegji të përzier që përbëhej nga një gjyqtar vendor dhe dy të EULEX-it.¹⁰⁵ Seancat dëgjimore kohë pas kohe ishin me kundërshtime, ndonëse procedura e rigjykimi kaloi pa ndonjë incident madhor. Ditën pas shpalljes së aktgjykimit, gjyqtari vendor bëri një deklaratë para mediave se ai ishte mbivotuar nga dy gjyqtarët e EULEX-it, se dëshmitë kundër të akuzuarit ishin të pamjaftueshme dhe se shpallja e fajësisë në aktgjykim, sipas tij, ishte e paligjshme.

Gjyqtari shumë shpejtë u suspendua nga Zyra e Këshillit Disiplinor e KGJK-së, për shkelje të konfidencialitetit të shqyrtimeve duke shpalosur votimin e kolegjit. Gjithashtu, edhe EULEX-i ka reaguar publikisht për incidentin.¹⁰⁶ Në media nuk u theksua sa duhet se gjyqtari më vonë i

¹⁰¹ Raporti vjetor 2009 për Aktivitetet e Gjyqësorit të Gjyqtarëve të EULEX, f. 30.

¹⁰² Raporti Vjetor 2009, po aty f. 43.

¹⁰³ Raporti i Programit të EULEX 2010,fp. 32.

¹⁰⁴ Raporti i OSBE-së për *Gjykimet e Krimeve të Luftës në Kosovë*;: shënimi 93 më sipër, ka gjetur, mes tjerash, se dështimi për të caktuar prioritetet dhe perceptimi i njëanshmërisë ka penguar gjykimin e duhur të rasteve të krimeve të luftës).

¹⁰⁵ Të pandehurit ishin personalitete të larta politike. Një nga ata tre, ndonëse i dënuar në shkallën e parë, vazhdon të jetë Deputet në Kuvendin e Kosovës. Pasi që dënimi të bëhet i plotfuqishëm, nëse do të bëhet i tillë, ai duhet të dorëzojë ulësen e deputetit. Sipas nenit 70(3)(6) të Kushtetutës “Neni 70(3)(6), Mandati i deputetit mbaron ose bëhet i pavlefshëm, nëse “dënohet me vendim gjyqësor të formës së prerë për vepër penale me një ose më shumë vjet burgim.”

¹⁰⁶ Në një komunikatë për shtyp, EULEX ka theksuar se ky rast ka ngritur shqetësime serioze, mes të cilave “Gjyqësori i Kosovës duket se nuk ka mbrojtje të mjaftueshme nga ndërhyrjet e jashtme. Gjyqtarët e Kosovës punojnë në një mjedis të vështirë ku bëhen kërcënime dhe ushtrohet presion. EULEX i bën thirrje të gjitha institucioneve në fjalë – posaçërisht Këshillit Gjyqësor të Kosovës –

kishte thënë kolegëve se ishte kërcënuar me vdekje nëse nuk e kundërshtonte aktgjykimin.¹⁰⁷ Ai kishte dorëzuar ankesë në polici për t'i mbështetur pohimet e tij dhe në fakt keqbërësi është kapur dhe është dënuar për këtë vepër.

Për t'u mbrojtur nga këto presione, disa profesionistë ligjor duket të jenë të gatshëm të bëjnë çmos dhe t'iu shmangen lëndëve që përfshijnë personalitete me ndikim apo të profilit të lartë.

Rasti i një aktivisti të “Vetëvendosjes”: Personi në fjalë ishte themelues i njohur i lëvizjes “Vetëvendosje”. Gjersa ndaj tij kishte procedurë penale për vepra që kanë të bëjnë me demonstratat që i kishte organizuar, ky aktivist vendosi të bojkotojë procedurën, duke kundërshtuar përfshirjen në këtë rast dhe refuzoi mbrojtjen ligjore. Rasti i tij përfundimisht ishte shqyrtuar nga një koleg i përzier prej tre gjyqtarëve. Anëtar i kolegjit ishte lajmëruar si i sëmure për një periudhë të gjatë dhe informatat që i kishte OSBE-ja në dispozicion treguan se kryetari i gjykatës nuk ishte në gjendje të zëvendësojë gjyqtarin sepse asnjë gjyqtar tjetër vendor nuk ishte i gatshëm ta marrë përsipër rastin. Për më tepër, asnjë avokat vendor nuk pranonte të përfaqësojë këtë aktivist sipas detyrës zyrtare. Gjykata emëroi disa avokatë, por asnjëri nga ta nuk u paraqit në gjykim, apo në rast të paraqitjes tërhiqeshin më vonë pa arsyetim. Madje edhe kreu i Odës së Avokatëve të Kosovës ishte tërhequr nga përfaqësimi.

Rastet e hapura pas trazirave të marsit 2004 e ilustrojnë në mënyrë të veçantë presionin e shoqërisë me të cilin përballlet gjyqësori. Siç është raportuar nga monitoruesit e OSBE-së¹⁰⁸, sistemi gjyqësor është përpjekur në nivele të shumëfishta të jep rezultate të bazuara në sundimin e ligjit për këto raste. Vonesat ishin të zakonshme, disa prej të cilave kanë rezultuar me tejkalimin e kufizimeve statutores.¹⁰⁹ Dëshmitarët, duke përfshirë edhe zyrtarët policorë nuk kanë qenë bashkëpunues; megjithatë gjyqtarët lokalë rrallëherë kanë urdhëruar masa ndëshkimore.¹¹⁰ Madje edhe pas shqiptimit të dënimit, dënimet kanë qenë të buta dhe disa dënime ishin nën

që të fuqizojnë zotimin e tyre për të siguruar se të gjithë prokurorët dhe gjyqtarët punojnë në një mjedis pa kërcënime, presione apo premtime.” EULEX Komunikatë për shtyp – *Shqyrtimet e lëndëve janë konfidencial*, 6 tetor 2009. EULEX si duket nuk ishte i kënaqur as me qëndrimin e Kryeministrit për këtë rast, shih Lawrence Marzouk, “Memorandumi i nxjerrë jashtë kritikën ndërhyrjen e Kryeministrit në Gjyqësor,” *Balkan Insight*, 5 qershor 2010.

<http://www.contemporaryrelations.eu/1557/leaked-memo-slams-kosovo-pms-interference-in-judiciary>.

(qasur më 22 gusht 2011). Kryeministri kishte komentuar gjatë një seance të qeverisë se të pandehurit në këto raste të krimeve të luftës ishin të pafajshëm.

¹⁰⁷ Intervistë me një person të njohur me rastin, 11 janar 2011 në Prishtinë.

¹⁰⁸ Raporti i OSBE-së, *Katër vite më pas: Vazhdimi i rasteve të trazirave të marsit 2004 para Sistemit të Drejtësisë Penale të Kosovës*, (korrik 2008) <http://www.osce.org/kosovo/32700> (e qasur më 23 gusht 2011).

¹⁰⁹ Raporti i OSBE-së, *Vazhdimi i rasteve të trazirave të marsit 2004*, po aty, fq. 9–12.

¹¹⁰ Raporti i OSBE-së, *Vazhdimi i rasteve të trazirave të marsit 2004*, po aty, fq.8. OSBE-ja monitoron rastet e regjistruara ku gjyqtarët e EULEX-it kanë urdhëruar ndjekjen për iniciimin e hetimeve për dëshmi të rrejshme.

minimumin ligjor.¹¹¹ Faktorët rëndues dhe lehtësues nuk janë zbatuar në mënyrë të barabartë.¹¹² Ankesat ishin po aq problematike, me vonesa që kanë zgjatur disa vite.

Rasti tjetër përfshin pohime që ish pjesëtarët e UÇK-së kanë hedhur koktej molotovi në ndërtesën e qeverisë. Me sa duket, për shkak të statusit të të pandehurve dhe natyrës politike të rastit, prokurorët e Gjykatës së Qarkut të Prishtinës/Priştina nuk ishin të gatshëm të merren me të.¹¹³ Përfundimisht, një prokuror i EULEX-it ngriti aktakuzë. Pas më shumë se një viti është caktuar seanca e konfirmimit; por për shkak të rrethanave të paqarta nëse e kishin pranuar apo jo në fakt aktakuzën të pandehurit, seanca është shtyrë për kohë të pacaktuar.

Nëse ata i janë nënshtruar presionit shoqëror, siç janë kërcënimet ose frikësimet, përshtetimi i dhënë tregon që gjyqësori nuk është në gjendje të ushtrojë pavarësinë e tij kur ballafaqohet me raste të profilit të lart. Praktika aktuale është dorëzimi i gjykimeve të tilla të ndjeshme tek gjyqtarët e EULEX-it. Në ndërkohë, gjyqësori duhet të përgatitet. Përkundër sfidave të qarta të paraqitura nga rastet “politike”, kuadri gjyqësor i Kosovës duhet të mbledh veten për të trajtuar të gjitha palët ndërgjyqëse në mënyrë të barabartë dhe në kuadër të kornizës ligjore, pavarësisht nga statusi i tyre. Është pikërisht gjyqtari ai që në rastet e papëlqyeshme ose politikisht të vështira duhet të qëndrojë i patundur për të siguruar rolin e gjykatave si arbitër neutral.

C) Ndërhyrja e ekzekutivit në nivelin funksional

Liria nga mosndërhyrja në kryerjen e procedurave gjyqësore paraqet garanci themelore në kuadër të konceptit të pavarësisë funksionale të gjyqësorit. Ky nocion është kusht paraprak për ndarjen e pushtetit ndërmjet degës së ekzekutivit, legjislativit dhe gjyqësorit. Neni 6 i KEDNJ-së interpretohet si ndalim i autoriteteve ekzekutive dhe legjislative nga lëshimi i udhëzimeve të detyrueshme gjykatave, në ushtrimin e funksionit të tyre.¹¹⁴ Në çështjen nëse gjykatat kanë juridiksion të përcaktojnë këtë çështje, parimet themelore janë të qarta që gjyqësori “ka autoritetet ekskluziv për të vendosur nëse çështja e dorëzuar për marrjen e vendimit është në kuadër të kompetencës së tyre, siç është e paraparë me ligj.”¹¹⁵

1. Ndërhyrja në rastet civile-pronësore

Që nga shqyrtimi i çështjes së pavarësisë së gjyqësorit nga OSBE-ja në vitin 2002, ka pasur raste individuale të ndërhyrjes së ekzekutivit në fushat që janë kompetencë ekskluzive e gjyqësorit.¹¹⁶ Çështja e publikuar gjerësisht për numrin e madh të padive

¹¹¹ Raporti i OSBE-së, *Vazhdimi i rasteve të trazirave të marsit 2004*, po aty, fq. 12–16.

¹¹² Raporti i OSBE-së, *Vazhdimi i rasteve të trazirave të marsit 2004*, po aty, fq. 15–16. Vështirësia kryesore ishte mosmarrja parasysh e motivit etnik, religjioz ose racor për shumicën e krimeve. Në rastet e monitoruara është paraqitur keqkualifikimi i krimeve për shqiptimin e dënimeve më të ulëta.

¹¹³ Në raportin për programin 2010, EULEX-i i referohet këtij fenomeni si “abstenim paraprirës”. Shih fq. 9.

¹¹⁴ *Beaumont kundër Francës*, gjykimi i GJEDNJ-së, më 24 nëntor 1994.

¹¹⁵ Parimet 3 dhe 4, Parimet themelore, shënimi 3, sipër.

¹¹⁶ Raporti mujor i OSBE-së, Veprimet e UNMIK-ut dhe autoriteteve komunale ndërhynjë pavend në pavarësinë e gjyqësorit (korrik 2007), fq. 3, <http://www.osce.org/kosovo/26468> (e qasur më 19 gusht 2011); Raporti mujor i OSBE-së, *Mosekzekutimi i urdhrave për bastisje për shkak të*

për kompensim të pronave, të parashtruara në gjykatat komunale nga serbët e Kosovës, të cilët u larguan nga Kosova pas shpërthimit të armiqësisë në 1999 përbën një argument në këtë rast.

Në vitin 2004, më shumë se 22,000 kërkesëpadi lidhur me konfliktin e vitit 1999 janë parashtruar kundër UNMIK-ut, KFOR-it, komunave dhe individëve, pak para se të vihej në zbatim kufizimi statutor pesë vjeçar.¹¹⁷ Përmes këtyre padive kërkohej kompensim për dëmtimet e pronave, me supozimin se të paditurit ishin përgjegjës për mbrojtjen e pronës së dëmtuar ose të shkatërruar gjatë ose pas luftimeve. I përballur me numër shumë të madh të lëndëve, DiD në UNMIK– i cili në atë kohë kishte kompetenca ekskluzive për çështjet e drejtësisë në kuadër të Kosovës dhe Rezolutës 1244 – i shkroi kryetarëve të Gjykatës Supreme, gjykatave të qarkut dhe gjykatave komunale “duke kërkuar” që “të mos caktohet asnjë rast [...]”.¹¹⁸ Gjyqësori iu bind plotësisht kësaj kërkesë. Gjashtë vite më vonë, gjykatat ende nuk i kanë procesuar shumicën e këtyre rasteve.¹¹⁹

Për procedimin e rasteve, gjykata është ajo që duhet të marrë vendim e jo ekzekutivi.¹²⁰ Fakti që, në kohën e ndërhyrjes, vazhdimi i kontratave si për gjyqtarët vendorë ashtu edhe për ata ndërkombëtarë varej nga ekzekutivi padyshim që e ka bërë këtë intervenim shumë më efektiv.

intervenimit të autoriteteve të UNMIK-ut ka ndikuar në pavarësinë e gjyqësorit(shtator 2006), fq. 1; dhe Raporti i OSBE-së, *Shqyrtimi i Sistemit të Drejtësisë Penale: Mbrojtja e dëshmitarëve në Sistemin e Drejtësisë Penale, mars 2002-prill 2003*, (prill 2003) fq. 29, <http://www.osce.org/kosovo/12555> (e qasur më 23 gusht 2011).

¹¹⁷ Paditë bazohen në seksionin 180(1) të Aktit të obligimeve civile (1978 SFRY “Zakon o obligacionim odnosima,” që zbatohet duke u mbështetur në Rregulloren e UNMIK-ut 1999/24 dhe 2000/59 për Ligjin e Zbatueshëm në Kosovë), dhe i cili thotë në pjesën e caktuar: “Përgjegjësia për humbjen e shkakuar nga vdekja ose lëndimi trupor ose dëmtimi ose shkatërrimi i pronës së tjetrit, kur ajo rezulton nga aktet e dhunshme ose terrori ose nga demonstratat ose manifestimet publike, qëndron me [...] autoritetin, zyrtarët e të cilëve kishin për detyrë, sipas ligjit në fuqi, të parandalojnë humbjen e tillë.”

¹¹⁸ Letër e DiD-së në UNMIK, drejtuar të gjithë kryetarëve të gjykatave të Kosovës, DD/DD/449/lh/04, 26 gusht 2004. Paditë nuk kanë bazë kundër UNMIK-ut ose KFOR-it për shkak të imunitetit të tyre ndaj procesit ligjor në çdo rast. Rregullorja e UNMIK-ut nr. 2000/47 për *statusin, privilegjet dhe imunitetet*. Gjithashtu, paditë kundër komunave nuk do të kishin gjasë të procedoheshin meqë komunat në fjalë- ato të emëruara në kërkesëpadi – nuk kanë ekzistuar në kohën e ngjarjeve në fjalë. Rastet kundër individëve do të mund, dhe do të duhej të shkonin përpara. Për t’i komplikuar çështjet edhe më tutje, shumë gjyqtarë i thanë OSBE-së, se gjithashtu i kanë interpretuar letrat si veprime parandaluese për rastet lidhur me trazirat e marsit 2004. Shih raportin e OSBE-së *Shqyrtimi i parë i sistemit të drejtësisë civile*(qershor 2006) fq. 42. <http://www.osce.org/kosovo/19401> (e qasur më 19 gusht 2011). Ndoshta në përpjekje për ta rregulluar gjendjen, vetëm një vit pas letrës së parë, DiD i shkroi përsëri kryetarëve të gjykatave. Në letrën e dytë u thuhej gjykatave që të vazhdojnë me rastet “e identifikuar të personave fizik,” dhe gjithashtu me kërkesat “për dëmin e shkakuar pas tetorit 2000.” *Letra e DiD-së së UNMIK-ut drejtuar kryetarëve të të gjitha gjykatave të Kosovës*, DD/JDD/04562/ia/05, 15 nëntor 2005.

¹¹⁹ EULEX-i i është përkushtuar më shumë kësaj çështjeje dhe i këshillon gjykatat lokale. Me raste po shkohet përpara; një pjesë e madhe tyre po hidhen poshtë.

¹²⁰ GJEDNj ka marrë vendim që dega ekzekutive mund të pezulloj numër të madh të rasteve, të cilët janë të ngjashëm dhe që kanosin ta pushtojnë gjykatën. Megjithatë, pezullimi duhet të jetë i përkohshëm(me afat të caktuar kohor), të jetë i bazuar në ligj dhe masat për rregullimin e problemit duhet të paraqiet me kohë dhe afat të caktuar. Shih *Acimovic kundruall Kroacisë*, Nr. 61237/00, dhe *Multiplex kundruall Kroacisë*, nr. 58112/00. Megjithatë, UNMIK ka dështuar t’i përmbahet këtyre kufizimeve.

Që nga ajo kohë, si Ombudspersoni¹²¹ ashtu edhe Paneli këshillëdhënës për të drejtat e njeriut (PKDNj)¹²² i janë adresuar kësaj gjendjeje. Në opinionin e miratuar në mars të vitit 2010, Trupi këshillëdhënës për të drejtat e njeriut gjeti se UNMIK-u ka shkelur nenin 6(1) të KEDNj dhe ka urdhëruar që të kompensohen parashtruesit e kërkesës për dëme jomateriale.¹²³

I kundërt me atë të UNMIK-ut, roli i EULEX-it – ndonëse “rol ekzekutiv” sa i përket gjyqësorit – është hartuar si në dizajn ashtu dhe në ligj ta ndajë atë nga funksionet e degës ekzekutive. Kombinuar me reformat legjislativë të përshkruara lartë, tani në Kosovë ekziston një baraspeshë më e mirë ndërmjet pushtetit ekzekutiv dhe gjyqësor dhe kjo gjë duhet ta pengoj përsëritjen e ngjarjeve të sapo përshkruara.¹²⁴ Sidoqoftë, nuk mund të thuhet që vetëm korniza institucionale duhet të mbahet përgjegjëse për shkeljet në kërkesat pronësore të lartpërmendura. Me pranimin e “kërkesës” së tillë nga dega ekzekutive, është detyrë e gjyqësorit që të sigurojë pavarësinë e tij. Ndonëse ndihma në çështjet logjistike dhe administrative përball mundësisë të një numri jashtëzakonisht të madh të lëndëve do të ishte veprim i mirëseardhur nga ekzekutivi, vendimi për atë se a të procedohet më tutje me raste i takon vetëm gjyqësorit.

2. Ndërhyrja nga autoritetet komunale

Gjyqtarët civilë që merren me gjykimin e rasteve të kontesteve pronësore cenohen nga ndërhyrjet e papërshtatshme. Përveç që kanë kosto të lartë emocionale dhe financiare, këto çështje shpeshherë kanë edhe dimension politik. Në komunën e Vitisë/Vitina, protagonistët e konfliktit kanë qenë zyra e kryetarit të komunës dhe gjykata komunale. Rasti i Klubit të gjuetisë “Drenusha” e ilustron këtë:

Në vitin 2008, komuna ka lëshuar vendimin për marrjen e kontrollit mbi pronën, në të cilën ishte i vendosur Klubi i gjuetisë “Drenusha”. Shpejt pas këtij veprimi, komuna e konfiskon këtë pronë dhe e vendos drejtorinë komunale të arsimit në këtë vend. Klubi i gjuetisë “Drenusha” parashtron padi dhe e bind gjykatën (mbështetur në apel) që ata kanë kërkesë më të fortë për këtë pronë. Pronësia aktuale e ngastrës nuk ishte përcaktuar në padi, por “posedimi” i ishte lënë Klubit të gjuetisë. Komuna ka refuzuar t’i përmbahet urdhrit të gjykatës komunale për lirim të vendit dhe

¹²¹ Shih Institucionin e Ombudspersonit në Kosovë, *Raporti i pestë vjetor 2004-2005 drejtuar Përfaqësuesit Special të Sekretarit të Përgjithshëm të Kombeve të Bashkuara*, 11 korrik 2005, në dispozicion në internet në: <http://www.ombudspersonkosovo.org/repository/docs/E6050711a.pdf>. (i qasur më 19 gusht 2011).

¹²² Trupi këshillëdhënës për të drejtat e njeriut ekzaminon ankesat e supozuara për shkeljet e të drejtave të njeriut të kryera ose mvëshura Misionit të Administratës së Përkohshme të Kombeve të Bashkuara në Kosovë (UNMIK) dhe i rekomandon Përfaqësuesit Special të Sekretarit të Përgjithshëm të Kombeve të Bashkuara (PSSP-së) kur është e nevojshme.

¹²³ Shih Opinionin e Panelit këshillëdhënës për të drejtat e njeriut në rastet nr. 38/08, 58/08, 61/08, 63/08 and 69/08 - Petko Milogorić, Milislav Živaljević, Dragan Gojković, Danilo Čukić dhe Slavko Bogićević, të miratuar më 24 mars 2010, http://www.unmikonline.org/human_rights/documents/Decisions/eng/Opinion_240310.pdf (qasur më 22 gusht 2011).

¹²⁴ Neni 8(2) i “Veprimit të përbashkët i Këshillit,” 2008/124/CFSP, 4 shkurt 2008 thotë qartë që Udhëheqësi i EULEX-i ushtron kompetencën dhe kontrollin “pa paragjykuar parimin e pavarësisë së gjyqësorit dhe autonomisë së prokurorisë, kur merret parasysh ndarja e detyrave gjyqësore të gjyqtarëve dhe prokurorëve të EULEX-it.” Siç vihet re, EULEX-i aktualisht është aktiv në ofrimin e ndihmës gjyqësore vendor për përpunimin e këtyre rasteve. Intervistë me gjyqtarin e EULEX-it, Prishtinë/Priština, janar 2011.

përfundimisht është kërkuar nga EULEX-i që të ndihmojë në ekzekutimin e gjykimit. Dëbimi është kryer me sukses, dhe është udhëhequr nga gjyqtari i EULEX-it –në korrik të vitit 2009. Ditën e nesërme, komuna ka mbajtur një seancë urgjente, ku përsëri ia ka dhënë objektin drejtorisë komunale për arsim dhe me atë rast ka urdhëruar policinë që ta dëbojë Klubin e gjuetisë “Drenusha”, gjë që është bërë pas dy ditësh.

Në ndërkohë, komuna ka parashtruar padi para Gjykatës së Qarkut në Gjilan, në përpjekje për të dëshmuar pronësinë e saj. Në një seancë të mirëfilltë, Komuna dështoi në përpjekjen e saj ndonëse kishte në dispozicion të gjithë dëshmitarët dhe provat e dëshmive. Gjykata e qarkut, që përbëhej prej një gjyqtari të EULEX-it, urdhëroi që Klubi i gjuetisë “Drenusha” të kthehet në objekt.¹²⁵ Pak para se të ndodhte dëbimi i radhës, kryerës të maskuar i kapin rojet e ndërtesës, vendosin eksploziv dhe e hedhin ndërtesën në ajër.

Ky rast ka tërhequr vëmendjen e gjerë, ku si komuna ashtu edhe gjykata komunale ka kërkuar ndihmë nga autoritetet e pushtetit qendror dhe KGJK-ja. ICO dhe KFOR-i kanë qenë të përfshirë në përpjekje për të ruajtur sigurinë dhe siguruar që proceset ligjore të përcjellin rrjedhën e tyre. Këto përpjekje kanë provokuar reagime të hidhura nga komuna, e cila ka zgjidhur të bëjë argumentimin në media, duke i nivelizuar të gjitha mënyrat e akuzimeve kundër gjykatave dhe bashkësisë ndërkombëtare.

Është e pakuptimtë që dega ekzekutive në nivelin komunal t’i shpërfill aktgjykimet e gjykatës- duke përfshirë edhe ato të EULEX – it. Roli i gjyqësorit është që të sigurojë qartësi pikërisht në këto lloje çështjesh të individit kundër qeverisë. Ndonëse, vendimet gjyqësore mund të kundërshtohen me të gjitha mjetet e mundshme juridike, uzurpimi i funksioneve gjyqësore nga pushteti lokal e dëmton gjyqësorin si tërësi dhe pavarësinë e gjyqësorit në veçanti.

V. PËRFUNDIMET

Një gjyqësor kompetent, i pavarur dhe i paanshëm është absolutisht thelbësor për sundimin e ligjit në Kosovë. Stabiliteti ekonomik, siguria dhe mbrojtja e të drejtave të njeriut në Kosovë varen nga administrimi i duhur i drejtësisë, e cila pastaj varet nga aftësia e gjyqësorit për të marrë vendime pa u prekur nga ndikimi i pavend. Gjatë dekadës së kaluar, institucionet gjyqësore të Kosovë kanë shënuar progres të rëndësishëm në arritjen e pajtueshmërisë së kornizës strukturore dhe legjislative me standardet evropiane dhe ndërkombëtare. Të gjithë gjyqtarët dhe prokurorët në detyrë janë verifikuar hollësisht përmes një procesi të mbikëqyrur ndërkombëtar që mund – pavarësisht nga ndërhyrja e sipërpërmendur në proces – të shënojë një pikë kthimi për gjyqësorin, meqë siguron një fillim të ri si për institucionin ashtu edhe për çdo gjyqtarë apo prokuror të ri(emëruar). Për më tepër, me arritjen e Ligjit të ri për Gjykatat, mandati i gjyqtarëve është i siguarur dhe pagat e tyre tani janë të krahasueshme me homologët e tyre të degës së ekzekutivit. KGJK-ja e ristrukturuar – përkundër dobësive të mbetura përkritazi me emërimin e anëtarësisë së tij – është e

¹²⁵ Vlen të thuhet që gjyqtari i EULEX-it ishte ai i njëjti që ka urdhëruar dëbimin e komunës në rastin e parë.

pozicionuar mirë për ta mbrojtur institucionin kundër uzurpimit të autoritetit gjyqësor. Një mundësi që del nga ky bashkim i reformave strukturore e që i jepet gjyqësorit është (ri)sigurimi i pavarësisë së tij.

Sidoqoftë, mbetet të shihet nëse këto përpjekje do të ndryshojnë përfundimisht perceptimin publik, që institucioni mbetet gjerësisht nën ndikimin e të tjerëve – dominimin e akterëve politikë, grupeve kriminale, lidhjeve personale/familjare ose presioneve më të gjera shoqërore. Atmosfera shoqërore-politike në Kosovë e sjell çështjen e sigurisë fizike të akterëve gjyqësorë në ballë të çdo diskutimi mbi pavarësinë. Së pari, duhet të avancohet aparati që ofron sigurinë në objektet me burime të pakta ku janë të vendosura institucionet gjyqësore të Kosovës. Megjithatë, një aspekt tjetër i sigurisë si pikë e dytë – ai i lidhur ngushtë me mosrespektin e treguar ndaj gjyqtarëve në shoqërinë kosovare - mbetet shqetësues. Siç është përshkruar gjerësisht në këtë raport, politikanët në të gjitha nivelet, palët ndërgjyqëse, si dhe palët e interesuara e konsiderojnë të pranueshëm presionin dhe ndikimin mbi gjyqësorin, qoftë te gjyqtarët individual apo institucionin në tërësi.

Ky raport ka dëshmuar se kultura luan rol të rëndësishëm në funksionimin e sistemit të drejtësisë në Kosovë dhe vazhdon të ketë ndikim të dukshëm në pavarësinë e gjyqësorit. Përderisa një ndryshim në paradigmen kulturore të Kosovës karshi gjyqësorit është i nevojshëm për të rregulluar këtë gjendje, ai ndryshim nuk do të vijë aq lehtë dhe mund të marrë kohë me dekada. Gjyqtarët individualë dhe gjyqësori si tërësi kanë rol të rëndësishëm për të luajtur në këtë proces, mirëpo akterët e gjyqësorit nuk e kanë kërkuar sa duhet pavarësinë për ta fituar respektin që i takon një institucioni karshi para ndikimeve pavend. Gjithashtu, KGJK-ja nuk ka reaguar gjithmonë zëshëm ndaj sulmeve kundër individëve dhe as nuk ka kërkuar reagime të tilla nga legjislatura dhe ekzekutivi. Në ndërkohë, janë ndërmarrë hapa të pamjaftueshëm për t'i mbështetur procedurat në kuadër të gjykatave për t'i shkurtuar llojet e qasjeve dhe çështjet e marrëdhënieve që shkaktojnë ndikime pavend - ose lënë përshtypje të tillë.

Identifikimi i dobësive është hapi i parë i tejkalimit të tyre. Qëllimi i këtij raporti ka qenë që ta ndihmojë gjyqësorin e Kosovës në trajtimin e këtyre kërcënimeve ndaj pavarësisë së tij, të përcaktojë se si OSBE-ja dhe të tjerët mund të ndihmojnë në këtë përpjekje dhe më e rëndësishmja të kërkojnë mënyra se si gjyqësori t'i ndihmojë vetës. Duke i pasur parasysh këto qëllime, OSBE-ja i prezanton rekomandimet si në vijim.

VI. REKOMANDIMET

Për gjyqësorin:

- KGJK do të duhej të përdor kritere objektive, duke e marr parasysh në çdo kohë meritën dhe integritetin në zgjedhjen e gjyqtarëve të ardhshëm. Këto kritere do të duhej të përcaktohen me ligj e jo rregullore të brendshme.
- KGJK do të duhej të avokojë dhe të mbrojë pozitën materiale dhe financiare të gjyqësorit, për të siguruar hapësira, paga dhe burime adekuate. Numër

adekuat i sallave të gjykimit dhe hapësirë e ndarë dhe mbyllur për zyrat private të gjyqtarëve do të duhej të jetë prioritet.

- Kryetarët e gjykatave dhe KGJK do të duhej të takoheshin në mënyrë periodike me personat përgjegjës për sigurinë e gjykatave që të shqyrtojnë masat e sigurisë. Plane të detajuara do të duhej të projektohen dhe të azhurnohen në mënyrë periodike për t'u ballafaquar me kërcënime ekzistuese dhe të ardhshme për sigurinë fizike të akterëve gjyqësor.
- KGJK do të duhej të zbatojë një strategji që të adresojë me policinë dhe bashkëpunëtorët tjerë relevant të gjitha shqetësimet për siguri të ngritura nga gjyqtarët, në mënyrë që edhe më tej të përmirësojnë sigurinë brenda dhe jashtë objektit të gjykatave.
- Kryetarët e gjykatave do të duhej të fillojnë të mbajnë takime periodike me personelin e gjykatave për të shqyrtuar masat që mund të ulin ndikimin e papërshtatshëm. Për shembull: të kufizojnë qasjen e publikut në zyrat private të gjyqtarëve dhe të kontrollojnë të gjitha telefonat që u bëhen gjyqtarëve.
- Gjyqtarët do të duhej të përdorin sallat e gjykimit për të gjitha gjykimet, me përjashtim të vetëm për proceduar jo-kontestimore. Kjo do të dekurajonte komunikimin *ex-parte* dhe do të reduktonte kërcënimet ndaj sigurisë. Kryetarët e gjykatave do të duhej të siguronin një sistem funksional për koordinim/orar për shfrytëzim të sallave të gjykimit në mënyrë që t'u shmangen konflikteve në orare.
- KGJK dhe KGJI do të duhej të kërkojnë për trajnime të vazhdueshme ligjore mbi etikën e gjyqtarëve. Ky trajnim do të duhej të vë në dukje që gjyqtarët nuk do të duhej të vepronin në "bindje paraprake" kundrejt ndikimeve të jashtme.
- Gjyqtarët do të duhej t'i shpërfillin kërkesat nga degët e ekzekutivit apo legjislativit për të mos proceduar me caktimin e seancave për rastet pranë gjykatave.

Për Kuvendin e Kosovës:

- Kuvendi do të duhej të merr parasysh amandamentimin e legjislacionit ekzistues për të:
 - Hequr periudhën provuese për gjyqtarët e rinj në linjë me rekomandimet e Komisionit të Venedikut dhe standardet përkatëse Evropiane në mënyrë që gjyqtarët të kenë mandat të garantuar deri në moshën e pensionimit të detyrueshëm apo skadimit të mandatit të tyre. (S'është nevoja të thuhet, masat disiplinuese që rrjedhin nga shpërdorimi i detyrës, deri në dhe duke përfshirë heqjen nga detyra, do të duhej të zbatoheshin pavarësisht mandatit).

- Siguruar që përbërja e KGJK-së është në pajtim me Kartën Evropiane nga pikëpamja që shumica e anëtarëve të KGJK-së të përzgjidhen nga kolegët e tyre.

Për Qeverinë:

- Në cilindo rast kur i nominuari gjyqësor nuk emërohet , një vendim i shkruar në detaje do të duhej të lëshohej duke definuar qartë arsyet e mos-emërimit. Ky vendim do të duhej t'i dorëzohet KGJK-së shpejtë dhe në mënyrë transparente.
- Të i bindet urdhëresave dhe vendimeve të gjykatave. Të i sfidojë vendimet gjyqësore vetëm përmes masave ligjore.